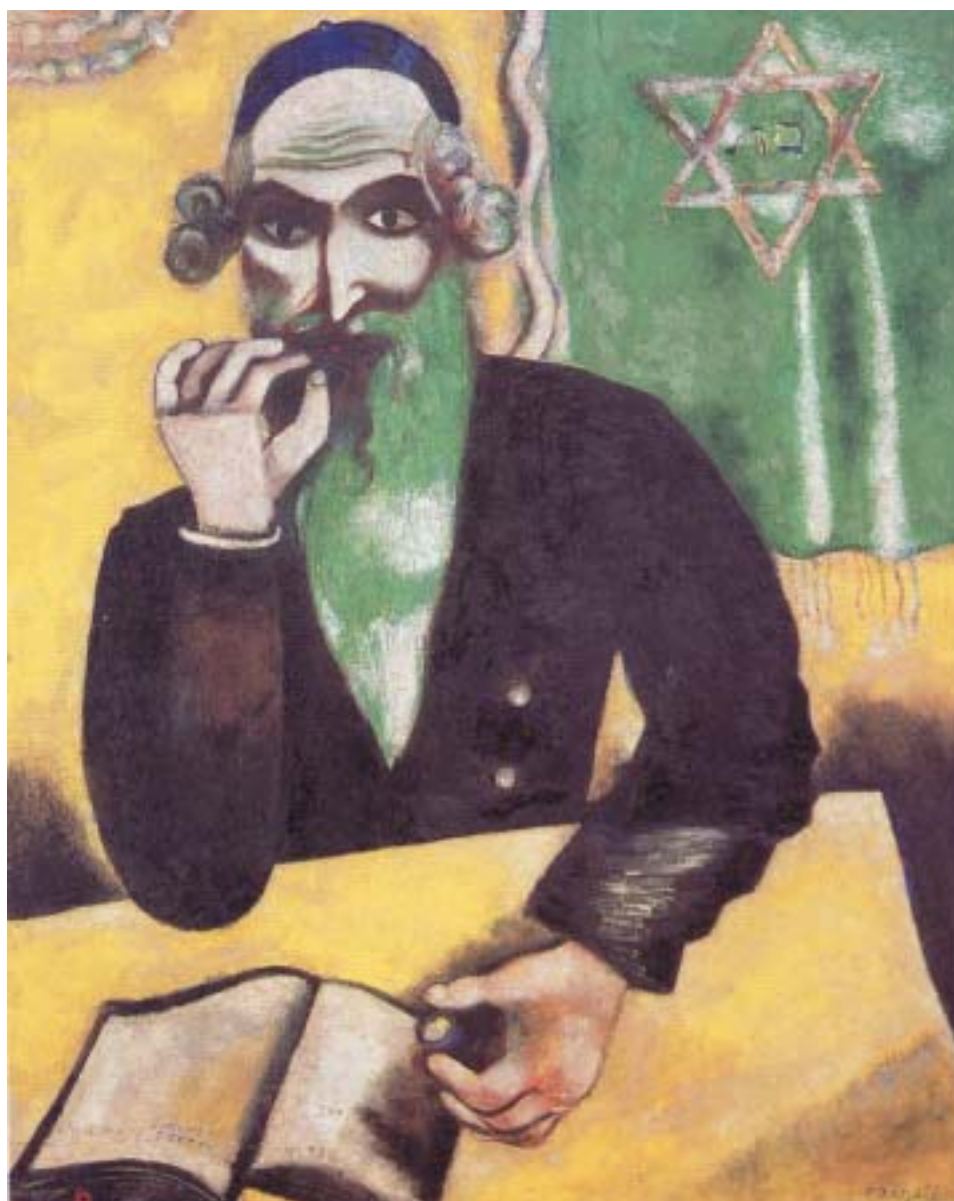

תדש TEVET תאש
ROŠ CHODEŠ ŠEVAT

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Marc Chagall: *Šňupeček tabáku*, 1912. (K novému občanskému roku 2009.)

VOLBA PŘEDSEDY A PREZIDIA FŽO

Dne 10. 12. 2008 se konalo ustavující zasedání Rady Federace židovských obcí v České republice, zvolené na období 2008–2012. Radu tvoří zástupci, zvolení v deseti Židovských obcích Čech a Moravy, a představitelé deseti organizací, které jsou k FŽO přidruženy. Rada je vrcholným orgánem federace a rozhoduje s konečnou platností všechny důležité záležitosti její agendy.

Na následující čtyři roky byl za předsedu FŽO zvolen Jiří Daniček, který tuto funkci zastával již v minulém volebním období. Rada také zvolila sedm místopředsedů, kteří spolu s předsedou, vrchním zemským rabinem (Efraim K. Sidon) a tajemníkem FŽO (JUDr. Tomáš Kraus) tvoří Prezidium FŽO. *fžo*

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhláší výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2009.

Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků.

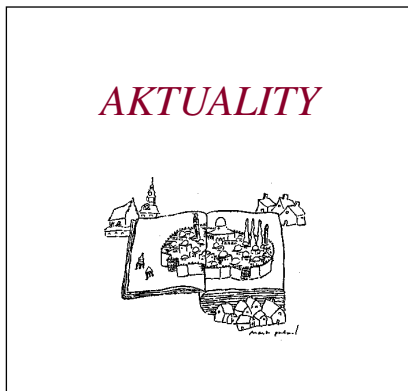
Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formuláři Nadace Židovské obce v Praze. Termíny uzávěrek jsou stanoveny na **28. 2. 2009** a **30. 6. 2009**. Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadace-zovp@volny.cz nebo každé úterý u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570. *jk*

OCENĚNÍ PRO STARÝ ŽIDOVSKÝ HŘBITOV V PRAZE

Starý židovský hřbitov na pražském Josefově, který je součástí návštěvnického okruhu Židovského muzea, byl zařazen v průzkumu turistického serveru TripAdvisor mezi *Top Ten European Resting Places* (10 nejnavštěvovanějších hřbitovů v Evropě). Starý židovský hřbitov se umístil na 3. místě po londýnském Highgate Cemetery a Cimeti?re du P?re-Lachaise v Paříži. Na dalších místech se ocitly protestantský hřbitov v Římě, vídeňský Zentralfriedhof či římské katakomby. TripAdvisor (www.tripadvisor.co.uk) je se svými 25 miliony návštěvníků měsíčně jedním z největších turistických serverů na světě. *nh*

SYNAGOGA V DĚČÍNĚ KRÁSNĚJŠÍ

Po třech měsících skončila (díky finančnímu příspěvu Nadačního fondu obětem holocaustu a daru Židovského muzea v Praze)

další etapa rekonstrukce synagogy v děčínské čtvrti Podmokly. Firma SaM Silnice a mosty Děčín a.s. provedla kompletní opravu vstupní terasy, stropní konstrukce a sklepních prostor. Terasa dostala novou dlažbu a nezbytnou hydroizolaci. Změnu zaznamenala i část pod terasou, která byla užívána jako sklep. Vkusným a odborným zásahem byl vytvořen zajímavý prostor, který bude užíván jako Klub seniorů, místo pro setkávání členů židovské obce. Seniori zde najdou místo pro relaxaci (např. v masážním křesle), pro promítání filmů, ruční práce i pro setkání s přáteli při kávě. Přestěhuje se sem i knihovna, která se díky sponzorům utěšeně rozrůstá. Děčínská synagoga byla postavena v letech 1906–7 v kombinaci secesního a tzv. orientálního slohu, bohoslužebným účelům sloužila do roku 1938, po roce 1945 byla využívána jako archív. *Lenka Poskočilová, ŽO Děčín*

FESTIVAL V MOSTĚ

V prosinci proběhl v Mostě (díky iniciativě předsedy ŽO v Teplicích pana O. Láta a pod záštitou statutárního města Most) Festival židovské kultury, jehož cílem je seznámat zájemce se životem, tradicemi a zvyky národnostních menšin v České republice. Po úvodních slovech vystoupily děti z pražského divadla Feigele s pohádkou Jicchaka Baševise Singera. Následovala přednáška lektorky Židovského muzea v Praze Zity Adamové o svátku Chanuka, po ní hovořil David Kraus z Unie židovské mládeže o zmizelých synagogách. Další bod programu byl nácvik izraelských tanců pod vedením Ondřeje Nováka, vedoucího tanečního souboru Besamim. Nakonec zahrála hudební skupina Klezmerim pod vedením Heleny Divecké. Akce měla velký úspěch a doufáme, že nebude poslední. *vn*

ODHALENÍ PLAKETY SOUTĚŽE STAVBA ROKU 2008

Nadace ABF – Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství a současně manažer

soutěže Stavba roku – připravila ve spolupráci se Židovskou obcí v Praze slavnostní odhalení plakety soutěže Stavba roku 2008, jež bude připevněna na budovu DSP Hagibor.

Slavnost odhalení plakety proběhne v DSP Hagibor dne **20. ledna** v 10.00 za přítomnosti MUDr. Přemysla Sobotky, předsedy Senátu Parlamentu ČR, zástupců Židovské obce v Praze, dodavatele firmy Hochtief Cz a. s. a architektů Jana Línka a Josefa Koláře. Srdečně zveme. *js*

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ

Předplatné Roš chodeš lze uhradit bankovním převodem na níže uvedené účty Federace židovských obcí v ČR:

Roční předplatné do zámoří – 1000 Kč, pro úhradu ekvivalentu částky v USD je číslo účtu: 6044000018/2700

(IBAN: CZ452700000006044000018; BIC – SWIFT: BACX CZ PP) u Uni Credit Bank Czech Republic, a.s.

Roční předplatné do Evropy – 750 Kč, pro úhradu ekvivalentu částky v EUR nebo v Kč je číslo účtu: 030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny a.s.

Roční předplatné pro ČR – 300 Kč a zaslání e-mailem – 180 Kč, je číslo účtu: 030031-1936511339/0800 u České spořitelny, variabilní symbol: 122009, údaj příkazce: jméno předplatitele nebo e-mailová adresa.

Na území ČR je též možné použít k platbě poštovní poukázku typu C. *red*

OBSAH

FŽO v období 2004–2008 3, 15

Sidra, bohoslužby 4–5

Svou mikve mám v moři

rozhovor s dramatičkou

Hadar Galronovou 6–7

Mikve ve Stavovském 8

Valčík s Baširem

o izraelském animovaném

filmu 9, 11

Mělnická Tóra u ledu

o Židech na Aljašce 10–11

Steve Stern: Špagát kolem měsíce

12–13, 14

Konference Kafka a moc 14–15

Kroměříž popatnácté 16

Debata na Filosofii 17

Minulý rok ...a další události 18

Izrael: Co změnila Bombaj 19

Kalendárium 20

Kantor Moše Blum na CD 20

Kulturní pořady 21

Zprávy z obcí 23

Výzvy, zprávy 24

Loni v prosinci se uzavřelo čtyřleté volební období orgánů FŽO v ČR (2004–2008). Stručný přehled činnosti této instituce, který tu publikujeme, nezahrnuje běžné (ale důležité) činnosti, jako jsou tvorba, schvalování a kontrola rozpočtu či množství administrativních úkonů a rozhodnutí v rámci každodenní práce. Naší snahou je ukázat alespoň částečně mnohostrannou agendu federace i způsoby řešení jednotlivých případů.

2005

Na shromáždění členů ŽO Praha 7. 11. 2004 a 12. 12. 2004 byla odvolána většina zástupců ŽOP v Radě FŽO, zvolených v roce 2004. To znemožnilo FŽO svolat v řádném termínu ustavující schůzi na období 2004–2008. Rada FŽO proto na svém jednání 22. 12. přijala usnesení, ve kterém „vyhlašuje dočasný mimořádný stav, během něhož prodlužuje mandát dosavadnímu prezidiu a předsedovi, prodlužuje mandát dosavadní RK FŽO a pověřuje ji, aby pokračovala ve své činnosti. Dočasný mimořádný stav skončí ustavením nových orgánů FŽO v závislosti na vyřešení situace v ŽO Praha, nejpozději však dnem 30. 4. 2005. Pokud by se situace v ŽO Praha do tohoto data nevyřešila, bude pozastaveno členství ŽO Praha ve FŽO a uskutečněny volby orgánů FŽO bez účasti ŽO Praha.“ Nové vedení ŽO Praha informovalo v lednu FŽO, že nové volby v pražské obci se budou týkat pouze orgánů ŽOP. Na místa odvolaných zástupců v Radě federace postoupí zvolení náhradníci, kterých je dostatečný počet. Na ustavující schůzi Rady FŽO bylo zvoleno sedm členů prezidia a předseda FŽO, kterým se stal Jiří Daniček. ■ Prostřednictvím FŽO byly poprvé obcím i přidruženým organizacím přiděleny finanční prostředky z Fondu péče o židovské kulturní dědictví v ČR, ustanoveného rozhodnutím správní rady Židovského muzea v Praze. ■ FŽO převzala od ŽOP vydávání měsíčníku *Roš chodeš*. ■ FŽO je členem Evropského židovského kongresu (European Jewish Congress – EJC) a Evropské rady židovských obcí (European Council of Jewish Communities – ECJC). Zástupci FŽO se pravidelně účastní zasedání těchto mezinárodních institucí, tajemník FŽO dr. Kraus byl v roce 2005 zvolen do exekutivy EJC, ing. Petr Papoušek byl zvolen do exekutivy ECJC. ■ Na podzim byla zahájena diskuse o Statutu FŽO a jeho eventuálních změnách. ■ FŽO s finanční pomocí NFOH připravila

dlouhodobé projekty v sociální oblasti a v oblasti záchranu židovských památek. ■ FŽO se společně se Svazem bojovníků za svobodu, Konfederací politických vězňů a dalšími organizacemi podílela na přípravě zákona č. 357/2005 o ocenění účastníků národního odboje.

2006

Na zasedání rady vystoupili rabíni Chaim Wiener (konzervativní směr) a Tomáš Kučera (reformní). V rámci prací na novelizaci Statutu FŽO bylo Radou FŽO přijato usnesení, které stanovuje, že FŽO bude po schválení statutu jako celku sdružovat židovské obce, hlásící se k ortodoxní, konzervativní i reformní verzi judaismu. ■

FEDERACE ŽIDOVSKÝCH OBCÍ V ČESKÉ REPUBLICE V OBDOBÍ 2004–2008 /stručný přehled/

FŽO spolu s ŽOP zahájila přípravy na projekt „Revitalizace židovských památek“, který má za cíl získat podstatné finanční prostředky na záchranu památek z fondů EU. ■ Z iniciativy FŽO byla přijata novela zákona 212/2000 Sb., ze které byl vypuštěn termín 31. 12. 2006, omezující po tomto datu možnost uplatnit nárok na vydání uměleckých předmětů, konfiskovaných během let 1939–1945. Žádosti o vydání zabavených předmětů je nadále možné uplatňovat bez časového omezení. ■ V Moskvě byl za účasti FŽO zřízen Evropský židovský fond. ■ FŽO se účastní řady jednání o uspořádání vztahu mezi státem a církvemi v komisi zřízené ministerstvem kultury. ■ V prvním pololetí roku 2006 zajišťovala FŽO dobíhající agendu Claims Conference, která rozhodla o ukončení činnosti svých poboček v Evropě. ■ Za spolupořadatelství federace proběhl v Praze seminář ředitelů a tajemníků evropských židovských institucí v rámci ECJC (Evropské rady židovských obcí). ■ Od roku 2006 se FŽO oficiálně účastní práce Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (Výkonné sdružení pro mezinárodní spolupráci v oblasti vzdělávání, připomínky a bádání o holocaustu). ■ FŽO se účastní práce komise Ekumenické rady církví, České biskupské konference a Konference vyšších představených řeholních řádů, která se zabývá možnostmi majetkového narovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi. ■

FŽO se účastnila jednání o případu tzv. Glaserovy sbírky v Náprstkově muzeu, který byl projednáván soudem pro lidská práva ve Štrasburku. ■ FŽO přispívá částkou 38,5 milionu Kč převedených Židovským muzeem v rámci společného projektu péče o židovské dědictví v ČR na vybudování pražského domova pro seniory Hagibor. ■ I v tomto roce byly židovským obcím a přidruženým organizacím přiděleny finanční prostředky z Fondu péče o židovské kulturní dědictví v ČR.

2007

V prostorách Senátu ČR uspořádaly FŽO a Národní fond obětem holocaustu (NFOH) shromáždění ke Dni obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti; shromáždění se zúčastnili přeživší, političtí představitelé státu a členové diplomatického sboru. ■ Zástupci Evropského židovského kongresu a FŽO byli přijati prezidentem republiky. ■ FŽO zajišťuje návštěvu Konference prezidentů

největších amerických židovských organizací v Praze (Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations), která se schází s vrcholnými představiteli ČR, předsedou Senátu, premiérem, ministrem zahraničí ad. ■ Sociální i památkový projekt v rámci FŽO – díky porozumění NFOH a dobré spolupráci s ním – pokračují i v tomto roce a jsou hodnoceny jako přínosné. ■ Federace nominovala jako svého kandidáta na místo ředitele ŽM v Praze na nové období opět dr. Lea Pavláta. ■ Na říjnovém zasedání byl po tříleté přípravné práci schválen nový Statut FŽO, který mimo jiné umožňuje členství ve většině židovských obcích i těm, kteří mají jednoho židovského prarodiče. ■ Tajemník FŽO dr. Tomáš Kraus byl v roce 2007 zvolen nejvyšším počtem hlasů opět do exekutivy Evropského židovského kongresu. ■ V tomto roce byl ukončen tzv. humanitární projekt z prostředků Česko-německého fondu budoucnosti, zajišťovaný Koordináční komisí FŽO a Českého svazu bojovníků za svobodu. ■ FŽO zahájila jednání o odškodnění obětí holocaustu v souvislosti s tzv. Maďarským zlatým vlakem, na podzim byly distribuovány dva granty, určené na sociální výpomoc. ■ FŽO se významně angažovala v projednávání tzv. Ghetto-Rente. ■ V zemském rabínátu začal působit na částečný úvazek rabín Moše Chaim Koller. ■ Zejména pro potřeby venkovských obcí byli přijati do pracovního poměru dva chazani. ■

(pokračování na str. 15)

ŠEMOT (2M 1,1–6,1)

Proč byl Mojžíš vybrán, aby vyvedl Hebrejce z Egypta? A pokud to opravdu bylo proto, že statečně zabil egyptského strážného, spočívá Mojžíšova velikost jen v jeho starosti o izraelský národ, nebo v něm je i širší rozměr, jenž ho odlišuje od ostatních – zájem o univerzální lidskost? A konečně: soustřeďuje se Bible pouze na to, že poukazuje na zlo utlačovatele, nebo ilustruje i povahové vady utlačovaných, které je zachvacují, i když nikoli jejich vinou?

Bible zaznamenává tři nespravedlivé skutky utlačovatele proti utlačovanému, proti kterým Mojžíš vystoupí: Egyptan vůči Hebrejci, Hebrejec proti Hebrejci a Midjánský proti Midjánskému. Je zřejmé, že Mojžíš vystupuje proti komukoli, kdo je v postavení agresora, ať už se obětí stane kdokoli. Pečlivé čtení textu vyjeví i Mojžíšův zájem o univerzální lidskost. „Za těch dnů, když Moše vyrostl, se stalo, že vyšel ke svým bratřím, aby nahlédl do jejich útrap, a spatřil egyptského muže (*iš*), bijícího hebrejského muže (*iš*) z jeho bratří. Obrátil se sem a tam a vida, že tu není jiného (*iš*), zabil Egyptana a zahrabal ho do písku.“ (2M, 11–12)

Je jasné, že použití slova *iš* je tu nadbytečné. V hebrejštině lze říci jen Egyptan nebo Hebrejec, není nutné dodávat muž (či osoba). Proto zdůrazněné *iš* zřejmě poukazuje na základní lidskost, kterou Mojžíš bránil, ať se jednalo o Egyptana nebo Hebrejce.

V souvětí „obrátil se sem a tam a vida, že tu není jiného“ znovu narážíme na slovo *iš*; tentokrát, abychom se dozvěděli, že není nikdo nablízku. Obvykle se tato pasáž vykládá tak, že se Mojžíš rozhlížel, aby se ujistil, že nikdo neuvidí, jak se chystá zabít Egyptana. Jenže když jde Mojžíš druhý den ven, spatří, jak se perou dva Hebrejci. Pokárá je a jeden na něj zaútočí se slovy: „A kdo tebe nad námi ustanovil knížetem a soudcem? Přikážeš mne snad také zabít, jako jsi včera zabil toho Egyptana?“ (2M 2,4) Buď se Mojžíš nepozorně díval (což není moc pravděpodobné), nebo naší interpretaci cosi schází.

Raši komentuje, že když se Mojžíš rozhlížel, nehledal nějakého Egyptana,

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

který by na něj mohl žalovat, ale hleděl do budoucna, aby se ujistil, zda muži, kterého se připravuje zabít, není určeno, že se stane významným člověkem.

Jiné vysvětlení evokuje zásadu z Výroků otců – „Tam, kde nejsou muži,

Nový měsíc. Kresba Mark Podwal.

snah se být mužem.“ (Avot 2,6) Je možné, že Mojžíš doufal, že se objeví někdo, kdo nežije ve faraonově paláci a pro koho by zabít strážného bylo méně riskantní. Bohužel nikoho takového nespátřil, a tak navzdory své vysoké funkci musel jednat sám.

Domnívám se ovšem, že spolehne-li se na naši původní interpretaci, odhalíme nejsprávnější význam zmíněné části. Vzpomeňme si, že v odstavci, o kterém mluvíme, je několikrát přidáno slovo *iš*. V závěru – „zabil Egyptana“ – toto *iš* není. Proč ne?

Neciv (rabi Naftali Cvi Jehuda Berlin, 1817–1893) vysvětluje, že hebrejšтина pro lidskou bytost používá čtyři základní pojmy: *adam*, *gever*, *enoš*, *iš*. *Iš* je nejvyšší, doslova to znamená významný jedinec, osobnost. Naši moudří nám dokonce říkají, že zmiňuje-li Tóra *iš*, který není přesně určený, jedná se o anděla. (1M 37,15 a Raši ad loc)

V prvním verši spatřil Mojžíš dva lidi, Hebrejce a Egyptana. Zpočátku byli každý jedinečný člověk z vlastní etnické skupiny. Ale kvůli situaci, ve které se ocitli, když je Mojžíš našel, byl jeden utlačovaný a jeden utlačovatel. Mojžíš pak už na Egyptana jako na *iš* nepohlížel, svou lidskost pro něj ztratil, neboť se choval krutě ke druhému, a tím ubíjel i Boží obraz v sobě. Osobností ovšem přestal být i Hebrejec, protože dovolil, aby se mu děla křivda, neviděl v sobě svobodnou a schopnou bytost, partnera Hospodina.

Je paradoxní, že týraná žena se domnívá, že vina spočívá na ní, a že utlačované národy se cítí slabé a bezcenné. Jak řekl správně černošský spisovatel James Baldwin, „mohu odpustit bílým, že jednají s černochoy jako s méněcennými, ale nedokážu jim odpustit, že svým přístupek dokázali, že se za méněcenné považují sami černoši“. Současným úkolem Izraele je být dostatečně silný, aby se už nikdy necítil v roli poníženého, ale současně dostatečně moudrý na to, aby sám nikoho jiného neponižoval.

BO (2M 10,1–13,16)

To, že přikázání zmiňované v naší sidře bylo dáno Bohem jako první, nesmějí Židé považovat za náhodu.

Musí mít zvláštní význam, jako první přikázání je přikázáním zásadním. Odhaluje totiž základní filosofické pravdy o nás jako o národě.

V *Bo* čteme: „Tento měsíc máte za počátek měsíců, máte ho za první z měsíců roku!“ Midraš nám říká, že sám Hospodin musel Mojžíšovi ukázat, kdy se na obloze objeví nový měsíc a kdy mu má požehnat.

První den měsíce, Roš chodeš, je malý svátek. Během amidy a požehnání po jídle v ten den pronášíme zvláštní modlitbu, *ja'ale vejavo*, a během ranní boho-

služby zpíváme poloviční halel. Čteme zvláštní oddíl, jako při každém jiném svátku, a přidáváme modlitbu musaf, která připomíná speciální oběť v Chrámu. Ženy nemusejí vykonávat určité práce a je zakázáno se postit. Během prvních dnů nového měsíce, obvykle po skončení šabatu, se recitují zvláštní modlitby, a Židé dokonce tančí v kole a přitom hledí na novou lunu při slavnosti zvané „posvěcení nového měsíce“. Teď sice víme, jak se novoluní vítá, ale stále potřebujeme porozumět tomu, proč si ze všech možných příkázání vybrala Tóra právě tohle, aby se stalo prvním, a proč se vlastně s tím měsícem nadělá tolik humbuku.

Existuje řada odpovědí, ale ty naše začínají v Egyptě, v zemi, v níž se kalendář řídil sluncem. Pražský Maharal zdůrazňuje, že když bylo Židům dáno první příkázání, dostali víc než jen zákon, že mají začít počítat měsíce podle lunárního cyklu: současně získali novou životní cestu, jíž se začali ostře odlišovat od Egyptanů.

Slunce symbolizuje stálost a moc, stejně jako Egypt. Slunce v Egyptě září téměř 365 dní v roce, obloha se zatáhne skutečně výjimečně, nedochází tu k žádným změnám. Zato měsíc se proměňuje alespoň dvanáctkrát za rok, má své fáze, zmenšuje se, a když se zdá, že zmizel nadobro, znovu se narodí a začne dorůstat.

Zohar přirovnává k měsíci židovský národ, neboť i ten se stále proměňuje, pomaličku se zmenšuje, až se zdá, že zmizel: staletí trvajících exil, jenž vyústil v továrny na smrt. A pak náhle vysvitne nový měsíc a Izrael se znovu narodí.

Oopakování měsíčního cyklu, tento zákon změny, v židovské duši pevně zakotvil představu o nevyhnutelnosti zvratu. Posvátnost našeho národa je úzce spjata se znovuzrozením a naše dějiny svědčí o tom, jak v jedné zemi židovská kultura zcela zmizí a téměř současně se objeví jinde. Jako se děje s měsícem, i my se vždy znovu narodíme.

První příkázání Tóry je dáno v okamžiku, kdy je jasné, že faraon se změnit nedokáže. Po devíti morových ranách by člověk očekával, že jeho odpor ochabne, ale egyptský vůdce trvá na svém, že Židy na svobodu nepustí. Poslání prvního příkázání spočívá v kontrastu: na rozdíl od zaslepených Egyptanů (devátou morovou ranou je temnota) se Židé dokážou změnit a znovu a znovu vyvážnou ze spárů zla, aby vstoupili do bran vzkříšení.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – leden 2009

Staronová synagoga

2. 1.	pátek	začátek šabatu	15.53 hodin
3. 1.	sobota	VAJIGAS 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha konec šabatu	15.40 hodin 17.08 hodin
6. 1.	úterý	půst 10. tevet	
9. 1.	pátek	začátek šabatu	16.02 hodin
10. 1.	sobota	VAJCHI 1M 47,28–50,26 hf: 1Kr 2,1–12 mincha konec šabatu	15.45 hodin 17.16 hodin
16. 1.	pátek	začátek šabatu	16.11 hodin
17. 1.	sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1 hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–23 mincha konec šabatu	16.00 hodin 17.25 hodin
23. 1.	pátek	začátek šabatu	16.22 hodin
24. 1.	sobota	VAJERA 2M 6,2–9,35 hf: Ez 28,25–26; 29,1–21 mincha konec šabatu	16.00 hodin 17.35 hodin
26. 1.	pondělí	Roš chodeš ševat	
27. 1.	úterý	Den obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti	
30. 1.	pátek	začátek šabatu	16.34 hodin
31. 1.	sobota	Bo 2M 10,1–13,16 hf: Jr 46,13–28 mincha konec šabatu	16.15 hodin 17.45 hodin
6. 2.	pátek	začátek šabatu	16.46 hodin
7. 2.	sobota	ŠABAT ŠIRA BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31 mincha konec šabatu	16.30 hodin 17.56 hodin

*V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 7.00 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Každou sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Páteční večerní bohoslužby se nekonají.*

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha

(Mánesova 8, Praha 2)

*V sobotu 10. ledna od 10 hodin ranní bohoslužba
s Masorti a rabinem Ronaldem Hoffbergem.
V sobotu 31. ledna od 10.30 na ŽOP (Maiselova 18, Praha 1, 3. patro)
ranní sobotní bohoslužba a studium s rabinem Tomášem Kučerou.
Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.*

SVOU MIKVE MÁM V MOŘI

Rozhovor s izraelskou dramatičkou Hadar Galronovou

Foto Alice Marxová.

Dramatička, scenáristka a herečka **HADAR GALRONOVÁ** se narodila v Londýně roku 1970 v ortodoxní rodině. Když jí bylo 13 let, přestěhovala se s rodiči a sourozenci do Izraele. Po studiu na střední škole nastoupila dobrovolně službu v armádě, pak absolvovala divadelní studia na univerzitě v Tel Avivu. Po studiích se uvedla jako komička a pak satirickou komedií pro jednu herečku Pulsa, v níž také v divadle Cameri již sedm let vystupuje (na kontě má přes 700 repríz). Je spoluautorkou scénáře k filmům Tajemství (s režisérem Avim Nešerem) a Bruria. Mikve, její první celovečerní hra, vzbudila v Izraeli velmi protichůdné reakce. Osmkrát byla nominována na cenu Izraelské Divadelní akademie a roku 2005 získala nejprestižnější ocenění, jaké může v zemi drama získat – Hra roku. H. Galronová je vdaná a má dvě děti.

Narodila jste se v Londýně, v Golders Green. Řekla byste pár slov o své rodině, rodičích a sourozencích?

Golders Green je ortodoxní židovská čtvrť na severu Londýna, ale není tak uzavřená jako třeba jeruzalémská Mea Šearim. Maminka je Angličanka, narozená v Londýně, tatínek pochází z Maroka, ještě jako dítě se s rodiči přestěhoval do Izraele. Do Londýna se dostal jako vyslanec, šaliach, Sochnutu. Zůstal tu, učil hebrejštinu, učil i maminku, tak se seznámili. Je nás pět dětí, čtyři děvčata a syn. Nejstarší sestra patří k ultraortodoxní komunitě, *charedim*, bratr žije v Bnej Brak a je také velmi ortodoxní; když se setkáme, ani mi jako ženě nepodá ruku. Další dvě sestry jsou mi trochu podobné, snaží se k náboženství nalézt vlastní cestu.

Stýkáte se svou ultraortodoxní sestrou?

Jsmo si dost podobné, ale ona byla vždycky ta „hodná holka“ a já ta „špatná“. Jako dítě jsem ji – „slečnu Dokonalou“ – obdivovala a přála jsem si být jako ona. Když mi bylo osmnáct, svěřila se mi, že ona vždycky záviděla mně, protože jsem si dokázala prosadit svou. Máme pěkný vztah, který přesahuje jakékoli názorové rozdíly.

Jak otce jako Sefarda z Maroka v Londýně přijímali? Měl někdy v komunitě problémy? A patří k těm typům, které ženám nedopřávají volnost?

Problémy měl, ale v dětství v Izraeli. Do konce svůj původ před námi dětmi tajil! Táta se mimo domov choval jako liberál, ale na nás byl opravdu přísný, šovinisticky tvrdý. Jenže měl smůlu, že se mu nejprve narodily čtyři holky a pak teprve syn, byly jsme v naprosté přesile a myslím, že i on si s námi zkusil své.

A jak jste tedy v Londýně žili?

Já jsem se s britským vzděláváním, i když se jednalo o náboženskou školu, nějak nemohla vyrovnat. Byla jsem složitá, paličatá dítě, nikam jsem nezapadla, měla jsem pocit, že mě nikdo nechápe. Anglické děti chodí do školy už v pěti a já šla, když mi bylo čtyři a půl, protože to tak rozhodla učitelka ve školce. Jednou ve škole, to mi bylo jenom pět let, nám učitelka zadala čtyři témata, na která jsme měli napsat vyprávění. Mně se žádné nelíbilo, všechna mi připadala nudná, tak jsem si vymyslela páté zadání a těšila se, jak mě učitelka pochválí. Přišla do třídy a přede všemi mou práci roztrhala. Pak řekla, že mám jít k řediteli. Strašně jsem plakala. Ředitel byl našťastí báječný člověk, rabín. Posadil si mě na kolena a společně jsme můj článek slepili. Ale to snad byla jediná příležitost, kdy se jsem si prosadila svou. Takže na život v Londýně úplně nadšeně nevzpomínám.

Co pro vás znamenal příchod do Izraele?

V Izraeli jsem se cítila výborně, žili jsme otevřenějším životem a také izraelské školství je mnohem volnějším než přísné britské. Pro mě to byla výborná změna.

Přes přání rodičů jste se rozhodla jít na vojnu. Jaká to pro vás byla zkušenost?

To byl problém. Děvčata z náboženských kruhů (ne *charedim*, ti nechodí vůbec) na-

stupují většinou do nemocnic, ale já chtěla opravdu do armády. Otec nesouhlasil, že to není místo pro holky, nakonec jsem stejně šla. Pro mě to paradoxně byla první zkušenost nezávislosti, svobody, i když to byla armáda. Ale nebydly jsme v kasárnách, nic takového – přidělili nás jako sociální pracovníce do různých komunit. Pracovala jsem s dětmi, se starými lidmi, s lidmi, kteří byli zneužíváni a potřebovali pomoc, s matkami vojáků, kteří padli, nebo s dětmi, jejichž otec nebo matka zahynuli v bojích nebo při teroristických atentátech.

A jak jste se pak dostala ke studiu divadla?

Vlastně přes tu vojnu. Armáda mi pomohla hned dvakrát: každý rok vybírá ty nejlepší vojáky zhruba z každé stovky, a ti jsou představeni u prezidenta a premiéra, já jsem se setkala s Rabinem a Herzogem – teprve pak mi otec odpustil, že jsem šla na vojnu. Byl na mě pyšný. To byla první pomoc. A ta druhá: Nevěděla jsem, co budu v životě dělat, líbilo se mi divadlo, ale to pro dívky z mého prostředí nebylo vůbec obvyklé. Táta chtěl, abych, když už tedy chci studovat, šla na práva, řekl, že mi zaplatí jedině takhle studia. Nijak nadšeně, ale přece jsem souhlasila. A pak mi v armádě řekli, že protože jsem byla tak dobrý „voják“, dostanu od nich stipendium na jakoukoli školu. Takže jsem se vydala do Tel Avivu a začala na univerzitě s divadelním oborem.

Studovala jsem divadlo, tedy tzv. divadlo komunity. Znamenalo to, že jsem se učila hru napsat, režirovat i zahrát. Potkala jsem ještě jednu pobožnou dívku a nějak jsme se domluvily, že budeme pracovat spolu. Začaly jsme vystupovat – byly jsme první dvě ortodoxní „bavičky“ v historii izraelského divadelnictví. Byly jsme oblečené jako ortodoxní Židovky a stály jsme na jevišti a rozesmávaly – nebo rozzuřovaly – publikum. Tyhle naše skeče se hrály pět let.

O čem vaše vystoupení byla?

O náboženství, o rozdílu mezi životem náboženských a nenáboženských společností. Moje kolegyně chtěla hlavně vtipy, humorné repliky, já se snažila také o satiru. Pak jsme se rozdělily a já pak napsala hru pro jednu herečku o postavení ženy v židovském zákoně. Přijali ji v divadle Cameri, to bylo poprvé, co jsem vystupovala sama.

Co konkrétně kritizujete?

Je zákon a je náboženství. A to jsou podle mě dvě různé věci, protože v Izraeli (ale

asi i v jiných zemích) je v náboženství také spousta politiky, spousta ctižádosti a sebezprojekce, a tím dochází i ke spoustě chyb. Jsem individualistka a jsem přesvědčená o tom, že lidi nemůžete přimět k víře tím, že přestanou věřit sami v sebe, a tohle se, myslím, týká právě žen. Nelze přece věřit jen ideologii, věřit tomu, co se prikazuje, protože „my“, tedy ti, co prikazují, to vědí lépe. Ženy, které žily podle židovského zákona, vedly po dlouhá léta velmi funkční způsob existence, nebyly to ženy s vlastním světlem – prostě jen musely dělat to a to a to. Když *charedim*, kteří celý život studují v ješivách, začali posílat manželky, aby kromě péče o rodinu také vydělávaly, přivodilo to změnu. Ty ženy si začaly uvědomovat svou sílu, schopnosti. Hlavní konflikt u nich teď podle mého názoru spočívá v tom, že touží po změně, ale současně se z tradice snaží zachovat to, co je dobré.

Jak si podle vás ve vztahu k ženám vede izraelská sekulární společnost?

Na jedné straně určitě lépe, ale na druhé to tak jednoduché také nemají. Mám sekulární kamarádky, které studovaly až do osmadvaceti, pak se vdaly, začaly pracovat a pak zůstaly doma, protože mají děti. Zatímco pobožné kamarádky v tutéž dobu zvládaly jak práci, tak třeba čtyři nebo pět dětí, protože jim manželé pomáhali se o ně starat. Mezi pobožnými Židy je rodina stále centrem života, to je v téhle komunitě cenné.

Jak vidíte propast mezi sekulární většinou a ortodoxní menšinou v Izraeli a jak myslíte, že se tento problém bude vyvíjet?

Myslím, že problém má dvě strany. Politická reprezentace náboženských kruhů se hned tak nezmění, nezlepší. Ale když se podíváte na jednotlivé lidi, a je jich stále víc, vidíte, jak se ti pobožní otvírají sekulárnímu prostředí, vzdělání a kultuře a naopak kolik sekulárních se věnuje náboženství a znovu objevují svou víru. Takže myslím, že to tak špatné není. Když Židé zakládali stát, Ben Gurion a další měli představu, jak by měl vypadat ten nový izraelský člověk. Měl být víc izraelský než židovský, neměl připomínat vizáž z ghettu. Proto si Židé stříhali vlasy i pejzy, dělala se spousta věcí, které pobožné Židy musely urážet. Teď když je sionismus už vlastně historií, lidé hledají znovu svou identitu. A jediná odpověď na jejich hledání je judaismus. Kdyby nebylo židovského náboženství, pak by naše přítomnost ve Svaté zemi neměla moc smysl. Ale určitě to bude jiný judaismus,

který přichází po tom, co jsme ho zpochybnili, co jsme kladli spoustu nepřijemných otázek. Místo tradičního *chozer be-tšuva*, tedy „toho, kdo se navrácí v pokání“, přichází *chozer be-šejla*, „ten, kdo se navrácí v pochybnostech, v otázkách“. Nesmíme se bát klást otázky, i když ještě neznáme odpovědi.

Co vás inspirovalo ke hře *Mikve*?

Ve své hře *Pulsa*, kterou jsem stále obměňovala, jsem měla také monolog o mikve. Když jsem ho psala, uvědomila jsem si, jaký svět vlastně mikve je, že to je úžasný ženský mikrosvět. Pozvala jsem Cipi Pinesovou, ředitelku divadla, aby se na hru podívala, a ona řekla, abych napsala drama jen o mikve. Doporučila mi učitele, který mi radil, a dramaturga, se kterým jsem vše probírala. Učila jsem se při psaní, neuměla jsem techniku pro celovečerní drama.

Každá postava hry je založena na problému, na který jsem chtěla ukázat. Pamatuji se, že před pár lety došlo v Bnej Brak mezi *charedim* k tragédii: řádil tam násilník nevěst. Byl to maniak, jací se vyskytují všude na světě, a tenhle se specializoval na čerstvě provdané nevěsty. Zavolał jim a řekl, že mu je doporučil rabín a že pokud chtějí syna, musejí mít v těle určitou látku. Prikázal jim, aby čekaly potmě nahé v posteli s přikrytým obličejem a aby nechaly pootevřené dveře. Představte si, že se našlo sedm žen, které se takhle nechaly znásilnit! A nebyly to žádné negramotné, hloupé osoby. Tohle přece souvisí s tím, jak jsou ženy vzdělávány, vychovávány. Hrozně mě to dopálilo, jak měly vymyté mozky, jak málo si musely věřit. Tak to je v mé hře *Tehila*. Šira představuje změnu a Šošana touhu zachovat věci při starém, Hinti a Esti jsou „lidi“ se všemi kladnými a špatnými stránkami, mají dobrou povahu, ale nejsou schopné věci rozhýbat. Všechny úpalosti, které hra ukazuje, jsou pravdivé, i když žádný konkrétní předobraz postavy nemá. Myslím, že *Mikve* je hra o jakékoli nedemokratické komunitě. A já dávám postavám jen odvahu klást otázky a vidět možnost změny, která nepřijde shůry, ale jen od žen samotných.

A nemyslíte si, že model ultraortodoxní společnosti je přece jen příliš extrémní?

Já věřím, že v ní jsou osudy, které by se mohly odehrát v jakékoli uzavřené společnosti. Určitě i u vás se vyskytují případy strašlivých věcí, které někdy dělají i rodiče vlastním dětem a blízké okolí o tom ví a mlčí.

Nechybějí ve hře přece jen muži, nebyla by věrohodnější?

Ale oni v ní jsou, ale tak, jak je vidí ženy. Hlavně v patriachálních společnostech se ženy identifikují podle toho, za koho se provdaly. Ony jako by nebyly důležité. Manžel jedné z postav je také nešťastný, také si neví rady, své ženě nerozumí stejně jako ona jemu. Třeba se někomu svěřuje, třeba se bojí svěřit. Ale ženský svět je mi prostě bližší, lépe ho znám.

Pokládáte se za feministku?

Nenazývám se feministkou, protože bych si uzavřela širší pohled na svět. Ráda bych byla někým, kdo hledá rovnováhu – mezi ženami a muži, mezi sekulární a zbožnou společností.

Jak byste tedy nazvala svou cestu? Neortodoxní praktikující židovství?

Já držím šabat, o šábese nikdy necestuji, vařím a jím košer jídlo. Jinak si svůj život už nedovedu představit. Ale současně se stále hledám a mám pocit, že řada rituálů se stává jen prázdnou ulitou, do níž je třeba nalít nový obsah, novou zkušenost. Často říkám, že jsem náboženství vyměnila za víru. Cítím se silně spojena s judaismem, jsem Židovka, ale i když dodržuji příkazy, nevím, do jaké míry jsem pobožná. Možná jsem jako prostředník mezi dvěma světy. Režisér *Mikve* v Izraeli, který není ortodoxní, mi řekl: „Věděl jsem, že potřebuji někoho, kdo je věřící, ale s náboženstvím vede spor, abych sám uvěřil, že judaismus je živé náboženství.“

Dodržujete ponořování v mikve?

Ano, ale svou mikve mám v moři. Já i manžel máme vlastní rituál.

Jak na vaši hru reagovalo obecnstvo v Izraeli?

Byla to široká škála reakcí, od pochval až k úplnému zatracení, kdy na mě lidé ječeli do telefonu, že jsem antisemitka.

A jak se vám líbila konečná podoba její české verze?

Bylo to celé ohromně zajímavé. Líbila se mi režisérova interpretace jeviště a hudby, která se ozývá z výšky. Myslím, že herečky jsou výborné, i když ve druhé půlce mi připadalo, že se chovají trochu příliš melodramaticky. Pobožné ženy jsou obvykle velmi introvertní, málokdy třeba živě gestikulují. Jenže já zřejmě znám lépe pobožné ženy, ale herečky české diváky, takže jim věřím!

ALICE MARXOVÁ

(Recenze hry *Mikve* viz strana 8.)

MIKVE VE STAVOVSKÉM

Česká premiéra hry Hadar Galronové

Téma je to výborné – hra, jež se odehrává na místě, kam nesmějí vstoupit muži, kde se ortodoxní ženy jednou za měsíc očisťují a mohou se, dokonce musejí, věnovat jen samy sobě. Mikve jako místo, kde se zároveň s oblečením, ozdobami a umělými vylepšeními vzhledu zbavují veškeré sebeiluze, zástěrky a předstírání. Autorka tuto příležitost pozoruhodným způsobem využila ke zkoumání jejich životů, obnažených reálně i symbolicky až na holou dřev.

OSM ŽEN

Ve hře *Mikve* se ocitáme v ortodoxní či spíše ultraortodoxní komunitě v Izraeli. V tradičním světě, který ženám vymezuje přesně stanovenou úlohu a v němž se jakékoli vybočení z normy pokládá za provinění. Na osudech protagonistek chtěla autorka ukázat na problémy, které takové upořádání pro ženy přináší, a naznačit, že ženy nemusejí svůj úděl snášet jen pasivně a trpně. V tomto pohledu spočívá zajímavost hry, ale také – v samotném závěru – její hlavní slabina.

Je tu postarší Šošana (Iva Janžurová), oblíbená lázeňská, která má pro každou ženu přívětivé slovo, ale o skutečných problémech, které je trápí, nechce slyšet. Sama o svých také nemluví, dodržuje dekorum a totéž vyžaduje od druhých, protože na žádné změny nelze pomyslet. Je tu naivní Esti (Jana Boušková), manželka chasida, se kterým má šest dětí a třou bídu, ale svého muže miluje, on ji také; s tím, jak žije, je spokojená a naopak s podezřením hledí na jakékoli novoty a lidi, kteří nejsou „jako my“. Hindí (Taťjana Medvecká) je napohled sebevědomá energická panička, zvyklá druhé hodnotit a kritizovat – teprve naprosto mezní situace ukáže, jak složitou životní úlohu jí ortodoxní manželství ve skutečnosti připravilo. Pak je tu Tehila (Magdaléna Borová), nevěsta, nezkušená plachá dívka. Instinktivně se brání tomu, co je v její komunitě zvyklé – domluvené svatbě, *šiduch*. Nakonec se podvoluje, za cenu totální ztráty vlastní identity, sebedůvěry a jakékoli ži-

Iva Janžurová a Jana Boušková. Foto ND.

votní jiskry. Chedva (Eva Salzmannová) je týraná žena. Její manžel je významný politický představitel za náboženskou stranu, který má „i vlastní pořad v rozhlase“, takže jakékoli řešení svých problémů Chedva vzdává, obětuje sebe i duševní zdraví dcery Eliševy (Pavla Beretová) a nechává situaci „vyhřívat“ až do úplné krize. Miki (Antonie Talacková) představuje sekulární společnost. V mikve se tato rocková hvězda ocitá jen kvůli svému manželovi, který se vrátil k tradičnímu životu, zatímco ona lázeň stejně jako ostatní ortodoxní zvyky považuje v podstatě za úplnou hloupost. A pak je tu Šira (Petra Špalková v alternaci s Vandou Hybnerovou), mladá energická a svérázná „tvrdohlavá“ žena, věřící, avšak se špatným „rodokmenem“, neboť její matka začala dodržovat příkázání, až když dceri bylo devět let. Zřejmě proto, že nevrůstala v tradičním prostředí, si Šira uchovála selský rozum a dokáže pojmenovat a snažit se řešit problémy, které vidí. Současně pro ni náboženství nejsou jen prázdné rituály, ale

usiluje o poctivou a niternou víru, která v jejím případě znamená především zájem o bolesti druhých a o nápravu křivd. Ve hře se stane katalyzátorkou nahromaděných potíží a přivede ženy ke statečnosti nutné k tomu, aby dokázaly bojovat za svůj názor a ozvat se, když se jim děje zlo.

... A OSM PROBLÉMŮ

Sociologicky vzato: je tu problém domácího násilí; dále tradiční zvyky, které nerespektují ženskou (ale ani mužskou) individualitu: především sjednávání sňatky; představa, že žena má hlavně rodit děti (a s tím spojená možnost, že muž se může kvůli neplodnosti s manželkou rozvést);

zákaz toho, aby ženy studovaly „světské“ školy (ve hře to je škola výtvarná); kastování lidí na lepší a horší podle jejich rodičů; v kontrastu s tím ztráta jakéhokoli respektu k židovské tradici; a nakonec střet starého tradičního pojetí společnosti a modernějšího, otevřenějšího přístupu k životu a víře.

Jak je vidět, problémů, které se na jevišti odkrývají a řeší, je opravdu hodně. V intimním prostoru mikve, mimochodem scénicky velmi zdařile řešeném, z žen odpadávají slupky jejich „masek“, v živých replikách a vynikajících hereckých výkonech nechtěně poukazují na své potíže až do jejich úplného odhalení. První polovina hry je zajímavá svou názakovostí: tušíme, že každá postava něco zatajuje, a sledujeme, jak

Magdaléna Borová a Pavla Beretová. Foto ND.

ostýchavě a až s nechutí se ženy začínají o svých útrapách bavit a díky Širině otevřenosti některé z nich i sbírají odvahu jim čelit. Učiní tak v samém závěru, kdy se spojí proti zásahu „mravnostní hlídky“, jakémusi ultraortodoxnímu komandu podřízenému rabinátu (který spolupracuje s Chedviným násilnickým manželem), a na pomoc povolávají i své muže. Tato konečná vzpoura mi však připadá příliš přexponovaná, takže se dívák v myslí a jednání postav ztrácí. Nicméně zásadní otázky jsou položeny a je na divákoví, aby se nad nimi zamyslel.

Není, domnívám se, zcela jednoznačné, do jaké míry lze izraelské problémy (a navíc problémy, jež jsou i v Izraeli specifické, neboť tamní společnost je většinou sekulární) přenést do jiných podmínek, do jaké míry je hra nadčasová a obecně lidská. Nejvíce tu zřejmě osloví problém domácího násilí a jeho vlivu na děti, jenž je i u nás vážný a dosud málo řešený společenský neduh. A lze si i představit, že kdyby, dejme tomu, za minulého režimu manželku okresního tajemníka komunistické strany tloukl její muž, málokdo by se to odvážil otevřeně říci, natož se násilníkovi postavit, přesně tak, jak se to děje na jevišti, v uzavřené a striktně kontrolované ultraortodoxní komunitě. Takže určité paralely se nabízejí. **am**

(*Mikve*, přeložila Ester Žantovská; režie Michal Dočekal. Příští představení se konají: 7. a 23. ledna 2009.)

VALČÍK S BAŠÍREM

Izraelský film o Sabře a Šatíle nenabízí instantní odpověď

Když před šestadvaceti lety zahájil Izrael invazi do Libanonu, rozdělilo to izraelskou společnost více než kterýkoli válečný konflikt předtím – byla to první válka, která se neopírala o celonárodní konsenzus, mnozí ji kritizovali jako zbytečné prolévání krve na obou stranách a kritické hlasy sílily jak v zázemí mezi levicí, tak i na frontě uvnitř armády samotné. Protesty vyvrcholily po události, která vyvolala v Izraeli masové demonstrace (účastnilo se jich na 400 tisíc lidí, tedy desetina obyvatel země) a nesmazatelně se podepsala na historickém svědomí Izraele, byť za ni izraelská armáda nenesla přímou zodpovědnost – šlo o masakr civilistů v palestinských uprchlických táborech Sabra a Šatíla v září roku 1982. Kolem těchto historických událostí krouží „animovaný dokument“ izraelského režiséra Ariho Folmana *Valčík s Bašírem* (Waltz im Bašir, 2008), snímek vysoce ceněný na zahraničních festivalech a jeden z favoritů letošního Oscara v kategorii animovaných filmů, jehož českou premiéru (po festivalovém uvedení v Karlových Varech) chystá distribuční společnost Aerofilms na letošní leden.

NEOBVYKLÝ ŽÁNŘ – ANIMOVANÉ VZPOMÍNKY

Jde o snímek pozoruhodný především svou formou – žánr animace se tu suverénně vypořádává s vážnými tématy historickými a autobiografickými, přičemž tak činí nápaditě i s jistou dávkou humoru (podobně jako jiný film podobného typu, zdařilý animovaný snímek *Persepolis* natočený podle komiksu iránské autorky Marianne Satrapiové, s nímž bývá *Valčík s Bašírem* často srovnáván). Ale neobvykle zvolený žánr není jediným, čím nás Folmanův film zaujme. Ačkoliv se jedná o svěbytný dokument, neaspíruje nijak na historické osvětlení událostí a jejich výklad, nýbrž je osobní a velmi působivou výpovědí o válce jako takové i zamyšlením nad otázkami svědomí, viny a fungování lidské paměti.

K oně krvavé události došlo v Libanonu poté, co radikální palestinské ozbrojené skupiny spáchaly atentát na vůdce libanonských křesťanských milicí – takzvaných falang – a současně nově zvoleného prezidenta Libanonu Bašíra Džamáíla, na jehož jméno narázil titul snímku. Falangisté vzápětí reagovali krutou pomstou – v noci z 15. na 16. září vstoupili do uprchlických táborů Sabra a Šatíla v západním Bejrútu, který v té době měla pod kontro-

lou izraelská armáda, a pod záminkou dopadení příslušníků militantních skupin tu povraždili stovky, snad i tisíce civilistů, včetně starců, žen a dětí (o přesném počtu zabitých nepanuje úplná shoda, různé zdroje uvádějí 330 až 3500 obětí). Izraelské jednotky zatím stály rozestavené okolo táborů a asistovaly vystřelováním světlic; ačkoliv z různých náznaků a střípků očitých svědectví mohlo mít izraelské velení v čele s tehdejšími ministrem obrany Arielem Šaronem určité povědomí o tom, co se v táborech odehrává, vojáci zasáhli až druhý den ráno, což bylo příliš pozdě – v ulicích tábora a na dvorech domů už se vršily hromady mrtvých těl.

Jedním z řadových vojáků, který se nacházel při tom, byl tehdy devatenáctiletý režisér *Valčíku s Bašírem* Ari Folman, později úspěšný a uznávaný filmář (českým divákům určitě neunikl vítězný snímek

Záběr z filmu. Foto archiv.

z Karlových Varů roku 1996 *Svatá Klára*, natočený podle románu Pavla Kohouta, pod nímž je Folman podepsaný jako režisér a scenárista). Když ovšem více než dvacet let po válce kontaktoval Folmana jeho starý kamarád Boaz Rein, kterého ve snech pronásleduje smečka psů – psů, které na rozkaz svého velitele musel zastřelit v jedné z libanonských vesnic, aby svým štekotem neupozornili na noční příchod vojáků –, Folman si uvědomí, že válku si vůbec nevybavuje. Všechny vzpomínky z té doby vytěšnil z paměti. „Masakr? Abych pravdu řekl, tohle nepatří do mého systému,“ odpovídá na začátku filmu svému kamarádovi, který na něj naléhá, aby o tom, co se tehdy stalo, natočil film, protože „filmy jsou přece taky psychoterapie“. Ale

hluboko zasuté Folmanovy vzpomínky se tímto setkáním začínají postupně vynořovat, byť zprvu v podobě zmatených, nejasných vidin, a režisér se rozhoduje vyjít této výzvě vstříc – najít a vyslechnout svědky, zjistit, co se tehdy stalo, a znovu nalézt sebe sama v tíživé životní etapě, již před ním samotným skrylo jeho vlastní podvědomí.

Výsledkem je koláž výpovědí, příběhů, vlastních vzpomínek tvůrce, jeho přátel a některých důležitých aktérů tehdejších událostí (hovoří zde například izraelský novinář Ron Ben Jišaj, televizní válečný reportér, který osudné noci z osobní iniciativy kontaktoval Ariela Šarona s informacemi o tom, co se v táborech děje), prokládaná komentářem psychologů, kteří mluví o psychologických mechanismech, které pomáhají člověku přenést se přes těžce snesitelnou realitu. Film neustále osciluje mezi přítomností a minulostí, mezi snovými, halucinačními představami a reálným zpodobněním událostí – přičemž právě animovaný formát umožňuje sjednocení všech těchto rovin, jejich intenzivní zpřítomnění. Vypadá to, jako by i forma snímku stvrzovala jedno

z jeho hlavních témat, totiž neuchopitelnost, ošidnost a subjektivnost naší paměti, která se zdráhá vydat nám pravdivý a úplný obraz temných momentů naší minulosti. Ostatně Folmanův přítel psychoterapeut vyvrací jeho obavu v začátcích projektu, že by se mohl o sobě dozvědět něco, co sám nechce: „Neboj se. Paměť tě dovede jen tam, kam sám chceš dojít, nepustí tě na ta nejtemnější místa.“ Teprve na samém konci filmu, kdy režiséra pátrání dovede až k událostem kolem masakru v Sabře a Šatíle, se do kreslené „subjektivní“ reality snímku vlamuje objektivní skutečnost – film uzavírá nekommentovaný prostřih autentických dokumentárních záběrů z místa krveprolití, v němž nařikající arabské ženy běží ulicemi plnými mrtvých těl. (Pokračování na straně 11)

MĚLNICKÁ TÓRA U LEDU

(Z cyklu *Kde všude mají Židé domov*)

Znáte ten starý vtíp, jak šéf posílá pana Kohna do Číny prodávat rýži?

Měsíc nic, dva měsíce nic, po třech měsících se Kohn vrátí celý utrmácený.

„Tak co, prodal jste rýži za dobrou cenu?“

„Ptá se šéf.

„Selbstfründlich!“ odpovídá Kohn.

„A jak to, že vám to tak dlouho trvalo?“

„Víte co, zkuste VY v Číně najít Žida!“

PRODÁVAT LED?

Když jsem plánovala svou cestu na Aljašku, nikdo mě sice nepověřil, abych tam prodávala led, ale stejně jsem byla rozhodnutá, že tam Židy budu hledat, i když jsem si nedovedla představit, že by tam nějací Židé mohli žít – v té dálavě a zimě?

Svého rozhodnutí jsem vůbec nelitovala, jako jsem nelitovala plánu cestu podniknout: kde jinde bych ještě mohla vidět nedotčenou flóru a faunu, zakopávat o pravé hříby na úbočí silnice, nasbírat si lososové jikry z hromady, kam je v přístavu při kuchání ryb námořníci vyhazují, pozdravit medvěda, a dokonce i občas v srpnu chodit v tričku, když náhodou vysvitne sluníčko, ba i se vykoupat, když narazíte na horké prameny.

Od dob Sáry Palinové se toho o Aljašce ví více než dříve, ale přece jen pro ty, kteří se o politiku nezajímají: Aljaška je největší americký stát (její rozloha představuje téměř pětinu území celých Spojených států), žije tu necelých 700 000 obyvatel. Je tu i nejvyšší hora USA, Mc Kinley, dosahující výšky 6194 metrů.

Ale vraťme se k Židům. Kde se tu vzali? První zdejší židovští useláci žili v Dawson City, což bylo kdysi velmi živé město, dnes tam zůstalo jen několik budov. Přišli sem ze San Franciska kvůli obchodu s kožešinami. Židovský majitel parních lodí Lewis Gerstle zajišťoval dopravu do Yukonu během tzv. zlaté horečky. Je tu dokonce Gerstle River, která se jmenuje po něm.

V roce 1904 založil litevský imigrant Robert Bloom židovskou obec ve Fair-

banksu, druhém největším aljašském městě, v němž žije přes 30 000 obyvatel a je v něm poměrně renomovaná univerzita.

V roce 1920 byl Žid David Leopold zvolen starostou Anchorage, druhým židovským starostou se stal Zachary Lussac.

Prvním aljašským gubernérem a senátorem se stal Ernest Gruening, Newyorčan, který vystudoval nejdříve práva a potom medicínu na Harvardu. Nevěnoval se však ani jedné z těchto profesí, po studiích pracoval jako novinář v Bostonu. Aljašským gubernérem se stal v roce 1930 a zůstal jim čtrnáct let. V roce 1958 pak byl zvolen do Senátu.

NA TRÍDĚ POLÁRNÍ ZÁŘE

Pouze 6 % z Židů, kteří dnes žijí na Aljašce, se tu i narodilo. Ostatní přišli většinou ze severovýchodu Států (část z nich žila ještě nějaký čas na západním pobřeží). Mezi přistěhovalci je málo rozvětvených

rodin, a tak se často typicky rodinné svátky, jako třeba Pesach, slaví spíše ve skupinkách přátel.

Židovské obce v současné době fungují v Anchorage (5000 lidí), Fairbanksu (600) a Juneau (300); celkový počet Židů na Aljašce se odhaduje na 6000, tedy asi 1 % obyvatelstva. Říká se, že 70 % aljašských Židů zapaluje svíčky na šábes a 90 % jich slaví Chanuka.

Osobně si myslím, že to souvisí s nedostatkem světla a sluníčka, ale pro tuto pronikavou teorii nemám žádný antropologický důkaz.

Hledala jsem tedy Židy v největším městě Anchorage (280 000 obyvatel), které, jak se na Ameriku sluší a patří, není hlavním městem (tím je maličké Juneau s 30 000 obyvatel).

Anchorageké kehily lze vypátrat zcela obyčejně v telefonním seznamu. Jsou tu dvě: chabadnická *Šomrej or* a liberální *Bejt šalom*, kterou jsem si zvolila, mimo jiné proto, že měla nádherně znějící adresu: Třída Polární záře. Je položena v krásně udržovaném parku. První překvapení, jež čeká návštěvníka z Evropy, který dorazí bez ohlášení a předběžné dohody, je, že před kongregací není ani stopy po do-

hledu. Žádný policista ani policejní auto, žádná ochranka, žádné prohledávání a procházení detektorem. Kdo chce, ať vejde, je vítán. Přitom se obec nikterak neskrývá – před budovou stojí moderní plastika Davidovy hvězdy.

Když vcházíme, vítá nás knihovnice, původem z Rumunska, která nám poskytne většinu informací.

JAK TO VŠECHNO ZAČALO

Jak už to bývá, sešlo se několik rodin, které se rozhodly založit obec. V Anchorage se to stalo v září 1958. Hlavním zaměstnavatelem na Aljašce je armáda s četnými vojenskými základnami, a tak do té doby jedině židovské bohoslužby organizoval polní rabín na armádní letecké základně v Elmendorfu. Rodiče chtěli mít židovské vzdělání pro své děti a tenhle úkol už polní rabín nezvládl. Do roku 1964 kongregace fungovala v pronajatých prostorách. V roce 1964 bylo na Aljašce obrovské zeměměřeni (jedno z nejsilnějších na světě), což po celých Státech vyvolalo vlnu solidarity; díky finančním sbírkám si pak anchorageká obec mohla postavit vlastní sídlo.

Obec se však dále rozrůstala a na oslavu třicátého výročí vzniku si postavila dnešní budovu, v níž jsou třídy pro školu a studovny pro dospělé, knihovna, kuchyně, různé prostorné společenské místnosti a velký modlitební sál.

Kongregace v Anchorage dnes čítá kolem 100 rodin a loni slavila padesáté výročí existence. Na Vysoké svátky se tu sejde i 550 lidí. Obec zaměstnává několik osob na plný úvazek a sama hraje veškeré své výdaje. Finance získává z členských příspěvků, z různých grantů a z provozu dětských programů. Pro děti od 6 měsíců do 5 let nabízí kehila péči od půl osmé ráno do půl šesté večer, pět dní v týdnu. Měsíční poplatek za dítě je téměř 1000 dolarů.

Aljašský Mc Kinley je nejvyšším bodem USA. Foto archiv.

Pohled z Bejt šalom do parku. Foto archiv autorky.

Přesto má program zřejmě velký úspěch i u nežidovského obyvatelstva – 70 % dětí, které sem docházejí, nejsou židovského původu.

LÉK NA VŠECHNY BOLESTI

Obec je všeobecně velice otevřená. V jejím prohlášení se praví: „Jsme hrdí, že mezi sebe můžeme přijmout, dnes jako dříve, Židy od narození nebo Židy z volby i ty, kteří se rozhodli pro konverzi. Vítáme také rodiny různých vyznání a všechny, kdo chtějí dodržovat židovské tradice a zvyky.“

Lidí je prostě málo, každého jedince si váží. V autobuse městské hromadné dopravy v Anchorage každý, kdo nastupuje, pozdraví ty, kdo jsou uvnitř. A oni mu odpoví a ještě se usmějí. A v kongregaci je tomu podobně: váží si tam každého, aškenáz-neáškenáz, liberál-neliberál. Jde jim hlavně o to, aby všichni společně pečovali o zlepšování tohoto světa (*tikun olam*) a chovali se ohleduplně a s úctou jeden ke druhému.

To jsou hodnoty, které není těžké sdílet, také proto je o obecní jesle a školku takový zájem. Dozvídáme se, že je tu také velký zájem o konverzi. Nikoli proto, že se do sebe zamilují Žid nebo Židovka a nežidovský partner. Ne, pro konverzi se rozhodují celé nežidovské rodiny. Na náš dotaz proč je nám řečeno, že lidé se zde cítí často osamělí, citově vyprahlí a duchovně prázdní. V konverzi k judaismu hledají lék na všechny bolesti. A asi se jim to daří, protože v budově kongregace je skutečně živo.

MĚLNICKÁ TÓRA NA ALJAŠCE

A jak je to s tou Tórou v názvu? Jedná se skutečně o svitek Tóry, která byla napsána v roce 1850 v Mělníku. Během druhé světové války byla odvezena nacisty, spolu s 1564 dalšími opatřena číslem (758) a uskladněna v Praze.

Jak je známo, v roce 1964 navrhl Arthur Weir Westminterské synagoze v Londýně, aby všechny Tóry odkoupila, očistila, případně opravila. Více než 1400 svitků bylo pak zapůjčeno do židovských i nežidovských organizací po celém světě. Tóra s číslem 758 byla zapůjčena právě obci *Bejt šalom* v Anchorage, což připomíná velká tabule ve vstupní síni obce. Je to jejich nejstarší svitek a moc si ho váží. Tato Tóra z Mělníka nám ještě více otevřela dveře téhle srdečné a vstřícné kongregace, která nepřítel podnebí vynahrazuje lidským teplem.

MARCELA NEUMANNOVÁ

VALČÍK S BAŠÍREM

(dokončení ze strany 9)

NÁROČNÁ METODA

Folman si zvolil poměrně náročnou metodu výroby filmu. Po úvodní rešerši a přípravě dokumentárního scénáře nejprve natočil vyprávění jednotlivých postav dokumentu na klasickou kameru, a teprve když byl materiál sestříhaný, nechal jej zpracovat týmem výtvarníků do animované podoby: nikoliv však počítačovým způsobem, který za pomoci speciálních programů umí „překreslit“ filmová pole do animované formy, nýbrž ručně. Jednotlivé osoby se pak samy namlulily; výjimku tvořily dvě postavy (z nichž jednou je právě Folmanův přítel Boaz Rein), které si nepřály odkrýt svou podobu, takže jim animátoři vytvořili smyšlený fyzický zjev a jejich hlasy namlulili profesionální herci. Po výtvarné stránce působí film nápaditě a ničím nepřipomíná produkci trojrozměrných animovaných pohádek hollywoodské zábavní produkce (kterou ostatně kopírují i čeští tvůrci, viz loňský snímek *Kozí příběh*). Výrazně je tu kontrastována všední, jasná, až idylická realita míru, z níž se postavy noří do houštin nepříjemných vzpomínek na válku, která naopak nabírá rysů přízračné halucinace: „Připadal sis tam jak na špatném tripu,“ popisuje jeden z aktérů moment, kdy se ocitl s armádou na místě přezdívaném „jatka“, kde byli mučeni a zabíjeni vězni. Animace pracuje s prvky naivismu nebo černého humoru. Tak je tomu například v „klipu“ k punkové písni, v jejímž syrovém textu se zpívá o snadnosti zabíjení a o tom, že „dost lidí jsme asi vodpravili omylem“. Folman takto začlenil do filmu několik písní a vůbec hudba je důležitou složkou snímku – že režisér umí pracovat s hudbou a dodat její pomocí filmu atmosféru a dynamiku, o tom se ostatně divák mohl přesvědčit už ve výše zmínované *Svaté Kláře*.

JSEM RÁD, ŽE JE TO VENKU

Sympatické na *Valčiku s Bašírem* je hlavně to, že přes palčivost otázek a ochotu jít až na dřeň nenabízí instantní, tezovité odpovědi. Například nikoho asi nepřekvapí, že je ve filmu podrobena ostré kritice válka jako taková i konkrétně způsob vedení libanonského konfliktu. Těžko po zhlédnutí filmu setřese se dojmy ze scén, v nichž na

bejrútském stadionu umírají dostihoví hřebci, v dekadentně luxusní vile se vojáci koupou v koupelně vykládané zlatem a mramorem a velící důstojník si pouští na videu německé porno, a snad nejnápadnější je všudypřítomná křečovitá hrůza vojáků v akci, která je nutí zběsile střílet, aniž by tušili na koho a proč a kde vůbec jsou. Současně je tu ale cítit určitý respekt Folmana, který válku v její nejhorší podobě zažil, k válečnému hrdinství, k osobní statečnosti. Ten je patrný například ve scéně, jež dala celému filmu název: Frankl, Folmanův parťák z jednotky, se vrhne s lehkým kulometem v ruce doprostřed ostřelované křížovatky, již se nikdo neodvažuje překročit, ale místo aby ji přeběhl, zůstane tam pod obřímí plakáty prezidenta Bašira Džamáíla střílet a uskakuje v rytmu jakéhosi podivného valčíku, „jako by nikdy nechtěl přejít, jako by tam chtěl zůstat celou věčnost uprostřed deště jejich střel“.

A podobně nejednoznačný je vlastně i soud, který film vydává o účasti Izraele na masakru v palestinských táborech. Na

Záběr z filmu. Foto archiv.

jednu stranu se tu nešetří příklady, které jsou pro Izraelce velice bolestivé: přeživší civilisté z táborů vyjdou po krvavé noci ven s rukama nad hlavou „jako ta holčička na fotografii z varšavského ghetta“ a uprchlické tábory připomínají vypravěčovi „jiné, tamty tábory“, jimiž prošli jeho rodiče. Na druhou stranu shromážděná svědectví nechávají otázku skutečné, objektivní zodpovědnosti Izraele (přesněji toho, kdo a jak mohl či měl masakru zabránit) v podstatě otevřenou. Zůstává však tísnivý dojem ze zodpovědnosti subjektivní. V jednom rozhovoru odpověděl Folman na otázku, nakolik mu práce na filmu pomohla k určité terapeutické katarzi: „Vlastně nijak, všechno jsem si prožil během těch čtyř let natáčení znovu, po skončení filmu jsem se tím zase trápit přestal – ovšem terapií bych to nenazval. Ale jsem rád, že je to venku.“

Šrámy na svědomí zůstanou vždy nezhojené. A už jen kvůli tomuto poznání stojí za to na *Valčiku s Bašírem* jít.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

STEVE STERN

Špagát kolem měsíce

Starý pan Aharon Notowitz byl čaroděj, ale kouzlit už vůbec neuměl. Čarodějem byl od nepaměti, ale nedokázal si vybavit, kdy se mu naposledy podařil nějaký zázrak. Zůstával naživu pro případ, že by se z jeho pokusů přece jen něco urodilo, jenže sám o tom začínal pochybovat. Kromě toho byl velmi unavený. Únava ho sužovala už několik pokolení a v poslední době v práci jen tloukl špačky.

Bydlel sám v jedné místnosti v posledním patře jinak opuštěné budovy na Severní Hlavní ulici, ve zpustlé čtvrti zvané Díra. Nepamatoval si, že by kdy žil někde jinde. Nevybavoval si, kdy naposledy opustil pokoj, v němž se věci povalovaly bez ladu a skladu a který rád považoval za svou laboratoř, ani kdy třeba jen vytáhl roletu. (Věřil, že z okna jsou vidět střechy a široká řeka a za ní pole, ale kdo to mohl přesně vědět?) A nikdo si také nepamatoval, kdy naposledy byl vidět pan Notowitz, poněvadž tu stěží zůstal někdo, kdo by si ho pamatovat mohl. Zbyli jen chudáci Abrahamovi, kteří vedli zchátralé lahůdky na rohu ulice, obchůdek, který jejich rodině patřil po mnoha generacích. Byl to poslední podnik na Severní Hlavní a málokdy se tu někdo zastavil.

Každé ráno nechal pubertácký synek Abrahamových jménem Kippy na odpočívadle přede dveřmi pana Notowitze dušené zelí a polévku z červené řepy a každý večer odnášel prázdný talíř. Ráno zavolal „Dobré ráno, pane Notowitz,“ a večer „Dobrý večer“. Pak si sundal z uší sluchátka od tranzistoru a zaposlouchal se. Ale nikdo mu nikdy neodpověděl. A kdyby nebylo těch důkazů – prázdných talířů a bledeho žlutého světla za roletou, jež jako jediné (kromě měsíce) v Díře po setmění prosvítalo, Kippy by nevěřil, že v pokojíku vůbec někdo bydlí. Občas pochyboval i o těchto důkazech.

Mohl se samozřejmě jednoduše pokusit otevřít dveře, ale už dávno přestal být zvědavý. Navíc ho otec úzkostlivě nabádal, stejně jako otce nabádal jeho otec a tak dále po celé generace, aby pana čaroděje nerušil při práci. „Je to tradice a tradice se musí dodržovat,“ říkal pan Abraham, ponuru chlapík s důstojným plnovousem. A tak Kippy každý den věrně doručoval jídlo, ačkoli mu to připadalo nesmyslné. Nerozuměl ani tomu, proč toho starce, o kterém si nebyl jist, že vůbec existuje, nikdo nepožádá, aby zaplatil účty. Spočítal

si, že čaroděj už dluží miliony. Ale Kippyho rodiče si byli naprosto jistí, že jednoho pan Notowitz vytvoří takový zázrak, že jim více než splatí dluh za všechna ta léta, kdy ho živili.

Když někdy pan Notowitz přemýšlel o své dlouhé samotě, cítil se opuštěný. Jako by se i sám litoval a myslel na to, že když dveře nejsou zamčené a nikdo mu nebrání v tom, aby odešel, je věznem své vlastní neplodné práce. Pak se soustředil na to, aby podobné pocity zahnal.

Smetl drobečky z ošuntělého županu, který nikdy nesvlékal a pod kterým měl jen spodní prádlo plné děr, protřel si zamžené, krví podlité oči a zabral se do knih o praktické magii – prastarých svazků s plesnivými listy, psaných v jazycích, které pan Notowitz většinou zapomněl. Posadil se k pracovnímu stolu, oprášil kádinku z kouřového skla a tyglíky zakroucené jako žaludky, zapálil plameny pod zelenými a modrými elixíry, které se rychle vyvařily. Pronesl těch pár posvátných zaklínadel, která si ještě pamatoval a která měla proměnit šváby a chrousty v drahokamy. Moly prožraná roucha se měla změnit ve zlatem vyšívané látky, rybí šupiny v dublony, zdechlina říčních krys v obludy a bájná zvířata, dokonce anděly. Ale nikdy se nic neproměnilo a pana Notowitze už unavovalo, jak všechno zůstává stejné. Pravdou je, že ten starý čaroděj byl prostě utahaný.

Když dnes v noci zíral na knihy, kádinky a zdechlina na stole, pocítil, že už dál nemůže. „Dobrá,“ zamumlal, sklonil hlavu, osušil si oko smotkem rozčepýřeného plnovousu, „vzdávám to.“ Byla teplá jarní noc, okno měl otevřené, ale roletu staženou, takže nepouštěla dovnitř čerstvý vánek. Z těžkého vzduchu v pokoji se starci udělalo mdlo, roztáhl paže na stůl, položil si hlavu a ve vteřině tvrdě spal.

Probudilo ho ostré světlo, které v duchu spatřil ještě dříve, než otevřel oči. A když je otevřel, na chvilku ho oslepilo. Sesunul se z židle a tak rychle, jak mu dovolily praskající kosti, se po čtyřech se skloněnou hlavou plazil pozpátku přes místnost, dokud nedorazil až ke zdroji světla. Byl to předmět, na který se pan Notowitz už léta neobtěžoval pohlédnout, ale teď ho rozpoznal. Dubnový měsíc v úplňku, který se nějakým způsobem odtrhl od své dráhy, provlékl oknem a usadil se na desce pracovního stolu.

Tohle nebylo v pořádku. Měsíc se přece měl pohybovat daleko na obloze, na nějakém vzdáleném místě za obzorem. Ale seděl tady, kulatý a tichý a vyzařoval máslově žluté světlo. Zastínil všechny čtyři stěny pokoje a zabral drahocenný prostor, který čaroděj potřeboval pro své pokusy. Pošramotil destilační přístroj, rozplácl hlavy mrtvých zvířat a rozházal knihy po podlaze.

„Co to je za nesmysl!“ vykřikl pan Notowitz a kostnatými rukama si vytřepával slzy z vousů. Samozřejmě pochopil, že se tu děje něco podivného: bleďý žlutý měsíc vám nepřistane na stole každý den. Ale neměl by být měsíc tak velký, že by se do něj vešlo spousta takovýchle místností, a ne naopak? Pan Notowitz se poškrábal na lebce pod zmačkanou čepičkou a zdálo se, že matně, ve vzdálených hlubinách své kouzelnické moudrosti se rozpomíná, že měsíc může měnit po libosti tvar. Občas se může třeba proměnit i v cosi jiného než měsíc. Navíc měl pan Notowitz velmi určitý pocit, že měsíc se nezmenšil, aby se mu vešel do pokoje, ale naopak – jeho pokoj se zvětšil tak, že mohl pojmut i zářící nebeské těleso.

Ještě k tomu se mu zdálo, že vyrostl i on sám. Zničehonic nebyl tím utahaným, zklamaným starcem v zblešeném županu. Byl Aharon Notowitz, čaroděj nad všechny, legenda své doby, který buď náhodou, či díky něčemu jinému – to nebylo podstatné – vyčaroval tuhle zářící nebeskou kouli, která ho přišla navštívit. To stačilo na to, aby se člověk cítil mladý a znovu našel víru. Jako by mu v žilách namísto unavené krve náhle prýštilo rychlé a nádherné měsíční světlo.

Ten pocit pobízel k tanci a pan Notowitz se skutečně roztančil. Na muže, který po celých desetiletích vyšel úplně z cviku a jehož klouby potřebovaly tak nutně promazat, se dostal do správného rytmu poměrně rychle. Odkopl pantofle, zvedl nohy jako hůlky, rozvířil cípy županu a začal se točit po laboratoři, jako by byl sám planeta, která rotuje kolem měsíce. Pak ho napadla bláznivá myšlenka: už ho nebaví tančit sólo, co kdyby vyzval k tanci měsíc? Upejpavě doklouzal ke stolu a vybavila se mu přítom pradávná vzpomínka z dob, kdy pro něj kouzlení ještě nebylo vším, kdy žil ve velkém světě a ne v jediném pokojí. Jednou se účastnil svatební oslavy a zaujala ho slečna Biala. Vyzval ji k tanci a ona celá zrudla. Dodnes si pamatoval rytmickou houslovou melodii.

Ale když se dotkl měsíce, přitiskl tvář k jeho povrchu, který byl chladný a houbovitý, ale jemný jako sametové tělo, zaplavila pana Notowitze opět vlna samoty. Teď se mu nestýskalo po slečně Bialé ani

po studentských časech, když se procházel podle řeky a lenivě sbíral krysy a škorpio-ny a na loukách trhal byliny a kořínky. Panu Notowitzovi se zastesklo po jeho marných pokusech. Osudem mu byla práce – jak na to mohl, třeba jen na okamžik, zapomenout? Chtěl jen studovat a experimentovat a zatoužil pokračovat v kouzlení s takovou chutí, jakou už několik pokolení nepocítil. Najednou pochopil, co má dělat: sundat ze stolu měsíc a pustit se do práce.

Jenže pan Notowitz se kvůli jedné věci nechtěl vzdát druhé. Nehodlal obětovat sladkou společnost měsíce ani kvůli pokusům. S lunární energií se stal velmi citlivým, překypoval nápady, a tak brzy našel řešení. Z poličky, která se prohýbala pod tíhou dalších knih a spousty koster, sebral tlusté klubko motouzu. Začal chodit do kruhu a odmotával špagát, dokud se mu nepovedlo omotat celý obvod měsíce. Pak uvázal uzlík, škusnul a díval se, jak se nebeské těleso kutálí ze stolu a skáče jako balon přes podlahu laboratoře. Pan Notowitz ho pověsil na okno. Zmáčkl ho tak, aby se vešel mezi okenní parapet a horní rám a vystrčil ho za chřestící roletu, takže jako drak vládl na časném ranním nebi.

Ukousl provázek jedním ze svých posledních zubů a přivázal si jeho konec k malíčku. Pak se pustil do úklidu laboratoře. Vyrovnal na stole popadavé knihy, rozevřel je a obdivoval slova, která by nám připadala jako letící vrány, ale k čaroději začala znovu promlouvat. Sedl

si, aby použil, co se právě naučil, narovnal rozházené kádinky a zapálil pod nimi oheň; pronesl posvátná zaklínadla, která roztančila plameny a zelené a modré elixíry uvedla do varu, aniž by překypěly. Pan Notowitz pak do nápojů vsypal trošku hadích šupin, pot praotců Izraele a další přísady, které nesmíme prozradit ani zde.

O něco později téhož rána se mladý Kippy Abraham vydal po schodech za panem Notowitzem. Pod paží nesl skateboard, v ruce jako obvykle talíř s dušeným zelím a termosku s řepnou polévkou. Už se ani neobtěžoval se sundáváním sluchátek a chystal se zahulákat „Dobré ráno,“ ale místo toho vykřikl: „Páni!“ Neboť na odpočívadle před dveřmi pana Notowitze ležela zlatá koruna posázená drahokamy

ve tvaru poupat. Kippy položil jídlo a popadl ji a pak zdusil po schodech a v rekordním čase vpadl do lahůdek.

Pan Abraham si posunul brýle na čelo, otřel si ruce do zástěry a pak teprve uchoopil korunu. Se znaleckým pohledem prohlásil, že je pravá. „To by mělo stačit,“ řekl a mrkl na manželku.

„Jak, stačit?“ zeptal se Kippy, stále bez dechu.

„Stačit, aby to pokrylo dluh starého Notowitze.“ Pak jemně posadil korunu na prořídle vlasy své vyzáblé ženy a nazval ji „královnou Natálkou“.

„Ale Myróne,“ vyjekla paní Abrahamová a zrudla jako holčička. Pak šli zas každý po svém. Vzhledem k tomu, že na něja-

vyšívané roucho a bájná zvířata, která nikdo neviděl od časů Noemovy archy. Byli tam andělé a další rozmanití tvorové s křídly. Brzy se rozšířily zvěsti, že se to zpustlé sousedství u řeky stalo místem, kde se množí divy, a zvědavci se valili ze všech stran.

Někteří zůstali, neboť je okouzila představa, že žijí ve čtvrti, kde se zdá všechno možné. Spravili polorozpadlé domy, otevřeli obchody a koloniály a Díra začala vzkvétat jako za starých časů. Jméno Severní Hlavní se ve světě stalo názvem ulice, v níž se dějí zázraky – ulice, nad níž se ve dne v noci vznáší na nebi měsíc. I ti, kdo se tam nedostali, tvrdili, že jsou o něco šťastnější, když vědí, že takové místo na zemi existuje.

Ale ať vyzvídali jak chtěli, nikdo neobjevil, odkud přesně zázraky vycházejí. Abrahamovi je totiž velmi pečlivě sřežili, protože se báli, že někdo by čaroděje mohl vyrušit v práci. Tajemství pana Notowitze se mělo držet v rodině, předávat z matky a otce na dceru a syna. Čas běžel a pan a paní Abrahamovi zažívali zlatý věk – ztloustli a zbohatli, neboť se proslavili jako majitelé nejoblíbenějšího lahůdkářství na světě. Vyšla dokonce *Abrahamova Delí kuchařka*, v níž byly recepty, jak připravit kouzelný nudlový pudíng paní Abrahamové, sekaná čarodějná ryba, borščové kouzlo, fantastické dušené zelí a andělský koláč – ten bylo možné upéct jen

Kresba Antonín Sládek.

ký zázrak čekali každý den po celý život, teď, když se jeden objevil, nebyli nijak zvlášť překvapeni.

Kippy, který naopak nečekal nikdy nic, byl bez sebe radostí. Večer se vydal pro talíř a jen zíral, když před starcovým prahem spatřil obrovskou říční krysu se škorpióním ocasem (navzdory drsnému vzhledu to bylo přátelské stvoření). A ráno našel kučeravé miminko, které drželo luk a šíp a mávalo sněhově bílými křídélky.

„Nazdárek, Kippy,“ pozdravil ho andělek, „nesháníš nějakou pěknou nevěstu?“

A tak to šlo pořád: každý den se na odpočívadle před dveřmi pana Notowitze vynořily další zázraky. Kouzelné ptačí kosti posázené šváby, které mají splnit přání, a drahé kameny ve tvaru pavouků a zlatem

s použitím nadpřirozených přísad.

Když Abrahamovi odešli do důchodu, předali živnost Kippymu. I on už zestárl; odložil skateboard a tranzistor, nechal si narůst důstojný plnovous a oženil se s pěknou nevěstou. Narodil se jim zábavný syn jménem Herbert. Když dospěl, zdědil otčův skateboard a rádio (které moc neposlouchal, protože hudbou jeho ušima byla sláva Severní Hlavní) a převzal úkol donášet jídlo panu Notowitzovi a sbírat každodenní zázraky. Někdy, protože Herbert byl normální kluk, ho popadlo pokušení nakouknout dovnitř a podívat se na stvořitele všech těch úžasných věcí. Ale tolikrát ho nabádali, aby kouzelníka nerušil, že se neodvážil.

(pokračování na straně 15)

LIBLICE O LIBLICÍCH

Konference Kafka a moc, 1963–1968–2008

V posledním půlroce připomněly zájemcům o dílo Franze Kafky dvě různé události konferenci o tomto spisovateli, která proběhla v roce 1963 na zámku v Liblicích a která bývá označována za první oficiální debatu o autorovi v komunistické východní Evropě. Dvě jmenované události se podstatně lišily svým žánrem: zatímco v červnu uvedlo Divadlo v Dlouhé na dané téma parodii, koncem října proběhla na zámku v Liblicích konference, která se s odkazem původní konference snažila vypořádat odborně a ve vážném duchu. Jak už je přitom vlastní oběma formám, divadelní parodie vznesla i závažné otázky a sálem vědecké konference zase několikrát zazněl smích.

HRA NA INICIÁTORA

Nechtěnou komikou se vyznačovaly kupříkladu slovní potyčky mezi pamětníkem Alexejem Kusákem a jeho soupeřem Michalem Reimanem. Šlo o starý spor o to, kdo byl iniciátorem liblické konference, která bývá obecně připisována Eduardu Goldstückerovi. Ve skutečnosti se o zásluhu na jejím vzniku hlásí hned více uchazečů, mezi nimi nejhlasitěji právě publicista Kusák. Účastníci konference jako by se stali svědky další fáze jakési společenské detektivní hry „na iniciátora“. Nových a nečekávaných adeptů bylo hned několik: Petr Brod v diskusi s humorem uvedl, že s myšlenkou konference přišel jeho otec, Leo Brod, a hned toto tvrzení zpochybnil poukazem na Michaela Žantovského, podle nějž si roli iniciátora nárokoval jeho otec. S vtipem reagoval i poněkud frustrovaný moderátor diskuse Oldřich Tůma, který ujistil přítomné, že jeho otec to v žádném případě nebyl. Spisovatelka Alena Wagnerová se později pokusila o smířlivé rozřešení sporu obecněji, psychologizující úvahou, že to téma bylo prostě tehdy ve vzduchu, a tak není divu, že si zásluhu po právu nárokuje ne jeden z pamětníků. To ovšem není příliš uspokojivý závěr.

K zodpovězení otázky by přitom stačilo vyjasnit pojmy (v jaké fázi se kdo angažoval, co se zde myslí „autorstvím“) a zpracovat archivní materiály. Jak ještě zmíním později, sám fakt, že si s tím zatím nedal nikdo práci, svědčí o stavu českého kafkaovského bádání.

KAFKA A MOC

Ač se tento strašák vynořoval během říjnové konference s názvem *KAFKA A MOC*,

1963–1968–2008 opakovaně, podstatnějším předmětem debaty bylo hodnocení významu konference z roku 1963. Je jisté, že německá recepce se podstatně liší od té české; obraz konference v Německu (přesněji řečeno mezi vědci bývalého západního Německa) je přitom mnohem méně diferencovaný než u nás. Tam se stala přímo symbolem obrodného procesu šedesátých let a podnětem k sovětské okupaci; tento výklad převzali například i germanisté v USA. Taková hodnocení, jež vešla do obecného povědomí, přitom pozoruhodným způsobem korespondují s odsudky,

Dějiště konference. Foto Karel Cudlín.

jež na adresu konference a jejího klíčového organizátora Eduarda Goldstückera formulovala oficiální normalizační moc a které obsahují i svazky StB z počátku sedmdesátých let. Dokument „Vyhodnocení činnosti a styků Eduarda Goldstückera“ z roku 1973 přičítá dvěma konferencím, které Goldstücker organizoval, že jimi „byl zahájen proces ideologické destrukce marxismu-leninismu v ČSSR“. Takové odsudky zazněly rovněž v normalizačním tisku a následně je citoval Goldstücker ve svých článkách, které vycházely na Západě. Pod jejich vlivem se utvářela recepce liblické konference v západní Evropě. Historici Jiří Pernes a Oldřich Tůma loni v Liblicích polemizovali s obecně zakořeněnými názory, jež přičítají konferenci klíčovou roli v politice šedesátých let, a uváděli, že větší význam mezi Čechy měly jiné odborné a kulturní události, jako například nová hodnocení druhého odboje.

MARXISTICKÉ HODNOCENÍ A REHABILITACE OBĚTÍ

Konference potvrdila, nakolik se výklad Kafkova díla, jež podle některých interpretů s pronikavostí analyzovalo rakousko-uherskou byrokracii, sám stal součástí byrokracie komunistického Československa. Jejím mocenským zákulisím se zabýval již zmíněný historik Pernes. Objevná byla především ta část jeho příspěvku, v níž na základě archivních dokumentů referoval o návrhu konference, jak jej politickému sekretariátu KSČ přednesl v březnu 1963 člen politbyra František Šorm. Šorm zdůrazňoval, že je nutné „objasnit naše stanovisko ke Kafkovi“, tedy usilovat o „marxisticko-leninské zhodnocení“ tohoto autora – a v tomto duchu se nesly i klíčové příspěvky. V mezinárodní disku-

si, která tehdy probíhala v československém a zahraničním tisku (NSR, NDR, Rakousko, Francie), dominovala právě tato perspektiva.

Smyslem konference bylo podle jejich organizátorů nalézt odpovědi na otázky, formulované jedním z organizátorů Rolandem Reussem: „Posloužil Kafka skutečně jako krystalizační bod hnutí, které se postavilo proti autoritativnímu režimu? Do jaké míry se Kafkovy texty samy o sobě bouří proti represím? A podržel si jeho rozbor mocenských poměrů svou platnost i po zhroutilí totalitního systému? Existuje něco jako gramatika moci, proti níž píše Kafkovo dílo?“ Na první z otázek, jak už jsem uvedla výše, se liší odpovědi v Německu a v Čechách.

Na konferenci vystupovali pamětníci, čeští historici a němečtí literární vědci. Americký historik Anson Rabinbach uvažoval nad tím, nakolik kafkaovská konfe-

rence symbolizovala rehabilitaci obětí procesu se Slánským, jež interpretoval jako veřejný pogrom, nakolik představovala rehabilitaci obětí antisemitismu. To je nesporně důležitý aspekt liblické konference (a především Goldstückerova příspěvku, jehož jedna třetina se věnovala dosud tabuizované pražské německo-židovské literatuře). Rabinbach podle mého názoru ovšem úlohu konference v rehabilitaci židovství přecenil. Goldstücker se totiž vyjadřoval velice opatrně a pražskou německo-židovskou menšinu před vznikem Československa vnímal marxisticky jako historický a sociologický fenomén svázaný se zanikajícím světem pozdního kapitalismu.

ABSENCE ČESKÝCH KAFKOLOGŮ

Je takřka frustrující, nakolik jsou stanoviska k liblické konferenci z roku 1963 předvídatelná a nakolik odpovídají názorovému zaměření jejich nositele. Dosud ji vyzdvihovali především marxisticky zaměřeni či s marxistickými interpretacemi sympatizující vědci. Jen okrajově, v diskusi, byli letos v Liblicích zmíněni autoři, kteří se ke konferenci stavěli kriticky a odmítavě, jako například v exilu žijící Josef Škvorecký či Rio Preisner. V odborné literatuře stále převládá názor, že Kafka v komunistickém Československu do roku 1963 neexistoval. Takový pohled ovšem ignoruje nepočtené, ba přesto důležité publikace, ať už vydané v oficiálním tisku či samizdatově.

O významu, který se konferenci z roku 1963 připisuje v německé oblasti, svědčí to, že důležitou roli při organizaci té loňské hrály právě německé instituce: Institut textové kritiky na Heidelberské univerzitě a Zipp – česko-německé kulturní projekty. Českým spolupředátelem byl Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Historici Pernes a Tůma byli kromě pamětníka Kusáka jedinými Čechy, kteří na konferenci promluvíli; čeští germanisté, ač oslovení, údajně neměli zájem. Absence domácích literárních vědců stojí za zaznamenání: mají čeští kafkologové dnes co říci? Jsou tu vůbec nějakí? Nakolik se česká literární věda dosud zamýšlela nad přínosem liblické konference či nad vztahem Kafkových textů a moci, politiky a historie? Jaký je přínos Čechů současnému kafkovskému bádání? Přínosem zdejšího bádání by mohlo být právě důkladné zpracování české recepce Kafkova díla a zamýšlení se nad tímto specifickým případem v rámci širšího světového kontextu.

VERONIKA TUCKEROVÁ

(Rozšířená verze článku vyjde v jarním čísle *Revolver Revue*.)

FŽO V OBDOBÍ 2004–2008

(dokončení ze strany 3)

Rabín Michael Dušínský byl pověřen vedením kurzu pro kantory při FŽO. Obce mají možnost vyslat do kurzu zájemce z řad svých členů. ■ FŽO reagovala na snahu neonacistů uspořádat v den výročí pogromu „křišťálová noc“ pochod Židovským Městem v Praze. Spolu s ŽOP a dalšími organizacemi svolala do Maiselovy ulice shromáždění, které se stalo významnou veřejnou manifestací proti rostoucím aktivitám neonacistů. Současně iniciovala vznik pracovního fóra, které má za úkol koordinovat co nejširší společný postup proti snahám neonacistů a extremistů. ■ Také v letošním roce byly v rámci společného projektu FŽO a ŽMP finančně podpořeny židovské obce i přidružené organizace.

2008

Byly vyhlášeny volby do FŽO: v jednotlivých obcích měly proběhnout od 1. února nejpozději do 15. listopadu 2008. ■ V prostorách Senátu ČR uspořádaly FŽO a NFOH za účasti prezidenta republiky Václava Klause a předsedů obou komor parlamentu slavnostní shromáždění ke Dni obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. ■ Federace se podílela na snaze ŽO Plzeň zabránit pochodu neonacistů kolem synagogy v den výročí transportů plzeňských Židů. Shromáždění, které obě instituce svolaly, se stalo další velkou a významnou manifestací veřejnosti proti neonacismu a extremismu. ■ Kurzy kantorského zpěvu rabína Dušínského pro zájemce z židovských obcí pokračují po celý rok 2008. ■ FŽO vypsala poprvé stipendia pro mladé členy obcí a přidružených organizací na studia v zahraničí. ■ V rámci společného projektu FŽO a ŽMP byly i v tomto roce podpořeny židovské obce a přidružené organizace. ■ Federace židovských obcí zajišťovala v dubnu 2008 valné shromáždění ECJC a seminář o sociální práci ECJC. ■ Spolu s ŽM v Praze uspořádala federace ve Španělské synagoze slavnostní večer k 60. výročí založení Státu Izrael. ■ Pro projekt revitalizace židovských památek byly vybrány konkrétní projekty a připraveny materiály, potřebné k podání žádosti. ■ Sociální i památkový projekt v rámci FŽO úspěšně pokračují. ■ První čtyři klienti FŽO byli umístěni v domově seniorů Hagibor. ■ V listopadu uspořádala ŽO v Liberci spolu s FŽO důstojnou připomínku 70. výročí „křišťálové noci“ (při pogromu byla vypálena i místní synagoga). ■ Federace spolupředávala Konferenci evropských rabinů, které se účastnilo přes 300 delegátů z Evropy a Izraele. **JD**

ŠPAGÁT KOLEM MĚSÍCE

(dokončení ze strany 13)

Kromě toho slychal od otce, který to slychal od svého otce, a tak dále po generace, že čaroděj je skutečný nadčlověk. Je nepředstavitelně krásný, má hedvábné bílé vousy, pestrobarevné šaty a saténovou čepičku zdobenou půlměsíci a hvězdami. A to Herbertovi stačilo.

Mezitím vytvářel pan Notowitz zázraky tak dlouho, že si ani nepamatoval, kdy s tím začal. Tvoření divů se mu stalo druhou přirozeností a zázraky už mu ostatně tak zázračné ani nepřípadaly. Byly jen výsledkem nekonečné lopotné rutiny, po které se cítil vyčerpaný a toužil po oddechu. Klesl u stolu, odstrčil stranou knihy a bublající kádky, aby uvolnil místo pro unavenou hlavu. Zívil ze široka jako zrezavělé panty, zakryl si ústa rukou a mžikající oči zachytily kousek špagátu, který měl uvázaný na malíčku. Co mu tohle mělo připomenout?

Ztuhlé tělo se zvedlo ze stoličky a následovalo provázek, který se napínal přes zaprášenou laboratoř k oknu. Čaroděj vytáhl roletu. Ačkoli byla noc, Severní Hlavní sršela životem jako v dobách, kdy byl pan Notowitz mladý. Sousedé oblečení v šatech a hábitech vyšívaných zlatem, s kapsami, které přetékaly dublony, brouzdali z obchodu do obchodu. Svítily jim k tomu rubínové a smaragdové pouliční lampy a třpytily se diamantové okenní tabulky. Mezi lidmi se proplétala bájná zvířata – draci a sněžní muži, sumci a jednorožci. Přes střechy zahlédl širokou řeku, jež se leskla ve světle kulatého dubnového měsíce, na jehož tváři se vznášeli andělé a fénixové s plamennými křídly.

Pan Notowitz si všiml také toho, jak provázek na jeho prstě prohnutě visí do omamné tmy a pak se natahuje jako nekonečná šňůra na prádlo směrem k měsíci. Instinktivně za motouz zatahal a pocítil, jak mu současně škublo srdce. Roztřásl se, ale zároveň ho to naplnilo teplou vlnou nepokojné energie. Únava z něj spadla a on byl připravený... V tu chvíli by dokázal zápasit s anděly, které sám stvořil, nebo se roztančit na měsíci.

Pak si pomyslel: „Jsem blázen! Aharone Notowitzi, kam se poděla tvá pokora? Kdo si myslíš, že jsi?“ Jenže věděl velmi dobře, kdo je, a zatočila se mu z toho hlava, jen těžko ovládl svou pýchu. Nápady se mu rojily v hlavě, a tak si vyhrnul rukávy ušmudlaného županu, vrátil se ke stolu a ani se nenamáhal sundat z malíčku špagát. Pustil se zas do práce, protože mu toho ještě zbývalo tolik udělat.

(Z povídkové sbírky *The Wedding Jester, Minnesota 1999, přeložila am.*)

KROMĚŘÍŽ POPATNÁCTÉ

V Muzeu Kroměřížska se v listopadu uskutečnil 15. ročník konference *Židé a Morava*. Letos se sešlo na 70 pracovníků archivů, muzeí, vysokoškolští pedagogové se studenty, zástupci židovských obcí, občanských iniciativ, zájemci o dějiny a současnost Židů na Moravě a ve Slezsku. V úvodu provedl názornou klasifikaci synagog v českých zemích architekt Jaroslav Kleynovský. Dlouholetý účastník konference Jaroslav Bránský, slavící letos životní jubileum, nám objevil boskovického rodáka Mošeho Spitzera (1900–1982), zakladatele izraelské typografie, knižního designéra a sběratele umění (byl mj. také tajemníkem Martina Bubera).

PROSTĚJOV, ZNOJMO, MIKULOV

O participaci židovské komunity na německo-moravském muzejnictví promluvil Otakar Kirsch z FF MU Brno, který na příkladu A. Fischela a H. Iltise odlišil dva proudy muzejního sběratelství v židovské komunitě od přelomu 19.–20. století: sběratelsko-nacionální a vědecko-pedagogický. Ředitelka Archivu města Ostravy Blažena Przybylová sledovala vývoj židovské komunity v Michálkovicích od poloviny 19. století do holocaustu. Marie Dokoupilová z Muzea Prostějovska popsala osudy prostějovského židovského hřbitova, založeného 1801. Přestalo se na něm pohřbívat v roce 1908, roku 1943 byl zrušen. Dnes je tam park s památníkem.

Židovské problematice ve spisech mimořádného lidového soudu ve Znojmě z let 1945–1948 se věnoval David Nehyba z MZA v Brně. Z dvanácti spisů, které byly předmětem jeho výkladu, šokoval jeden s popisem zavraždění 21 maďarských Židů v cihelně u Mikulova v dubnu 1945; i jejich svršky byly ukradeny. Do sféry literární vědy nás uvedl Ladislav Soldán ze Slezské univerzity v Opavě referátem o antisemitických výpadech kněze, literárního historika a redaktora katolických časopisů Jana Strakoše (1899–1966). Ten své místy vulgárně antisemitické teze prezentoval hlavně ve stati *Ruský antisemitismus* (1925). Radoslav Daněk z téhož archivu pokračoval v mapování životů a práce podnikatelů a průmyslníků Ostravska referátem o Maxi Böhmovi (1857–1952), mj. zakladateli rafinerie minerálních olejů v Přívoze u Ostravy.

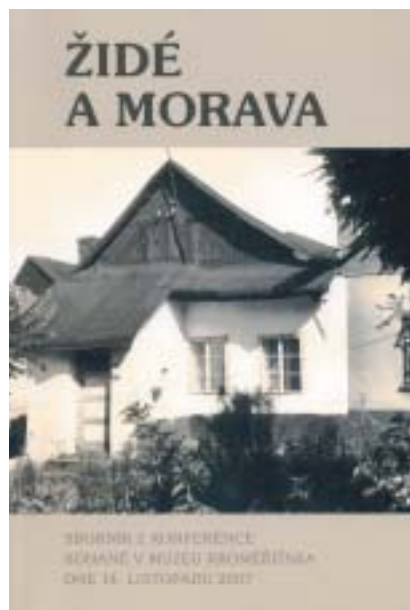
Závěrem dopolední části programu popsala Blanka Soukupová z FHS UK vývoj židovských obcí na Moravě od pražského jara do Charty 77. Za velmi loajálního k režimu označila tajemníka brněnské obce

Bedřicha Basse, dlouholetého předsedu Rady židovských náboženských obcí v ČR.

BERNĚ, GROAGOVÍ, OPAVA

V odpolední části dne prezentovala Dagmar Juránová z NFOH činnost fondu, který vznikl v r. 2000, vládou ČR byl nadán financemi, zmírnil část majetkových křivd a od roku 2003 podporuje projekty sociální, vzdělávací, obnovu památek i aktivity mladé generace židovské komunity.

Záludnostmi moravského berního systému v 16.–17. století se zabýval Pavel Kocman ze Společnosti pro dějiny židů v ČR. Židé platili většinou vyšší sazbu daně než

jiní poddaní a zemské Židovstvo navíc ochranný plat. Historickou mikroanalýzu předvedl Radek Lipovski (CHSD OU) při popisu příčin, průběhu a důsledku sporu dvou konkurujících si židovských provozatelů vyvažoven Salomona Zwillingera a Valentina Löwa na Koloredově u Místku na konci 18. století. Osudům olomoucké rodiny Groagových se věnovali Pavel Maňák (provedl výklad) a rodák z Olomouce Zwi Batscha (Univerzita v Haifě). Groagovi patřili od poloviny 19. století k podnikatelské a kulturní elitě města. Připomeňme architekta J. Groaga, žáka A. Loose, a jeho synovce W. Groaga, jenž převzal od Friedl Dicker-Brandeisové kufr s kresbami terezínských dětí. Martin Jemelka z katedry společenských věd VŠB-TU Ostrava se zaměřil na vztah obyvatel moravskoostravské kolonie Šalomouny k tzv. šalomounským Židům a na osudy tří z nich. Jeden byl majitelem hostince a neformálního nevěstince, druhý měl mandlovnu, přežil nis-

ký transport a vrátil se coby příslušník Svobodovy armády. Třetí, lékař, spáchal v roce 1939 sebevraždu.

Osobnost kroměřížského rodáka architekta Maxe Spielmanna (1881–1970) připomněla Jana Stará z pracoviště NPÚ v Telči. Z jeho realizací uvedme obytný a obchodní dům bratří Picků na Karlově náměstí v Praze (1911), činžovní domy v Podskalské 31–33 v Praze (1921), Petschkův bankovní palác na ulici Politických vězňů (1922) či zámček v Třebíči.

Marie Krappmannová z Kabinetu judaistiky FF UP v Olomouci oživila konferenci jazykovědným příspěvkem o studii Franze Josefa Beraneka (1902–1967) z roku 1935. Beranek v ní prezentoval zvláštní koncepci tzv. Sudetenjiddisch coby středoevropského židovského jazyka mezi Východem a Západem ovlivněného i češtinou. Výsledky výzkumů k hranickým rodinným poměrům a dětství spisovatele Jakoba Julia Davida (1859–1906) představil Václav Bednář z Hranic. Davidovo dílo zaujme mj. upomínkami na moravské prostředí.

Jan Dvořák ze Slezské univerzity v Opavě se věnoval tzv. konečnému řešení židovské otázky v Opavském vládním obvodu. Obvod byl součástí Sudet, Němci ho obsazovali hned od 1. října 1938, zdejší Židé zažili brutální útlak dříve než ti ve vnitrozemí. Po polovině roku 1942 zde byli snad jen Židé přivezeny k otrocké práci. Ivana Bednaříková-Procházková z kabinetu judaistiky a katedry germanistiky FF UP pojednala o projevech mezigeneračního přenosu traumatu šoa, o jeho odrazu v literatuře českých židovských autorů po roce 1945. Osou výkladu byla kniha H. Epsteinové *Děti holocaustu* zabývající se tzv. druhou generací. Mnozí z ní o holocaustu píší, přednášejí. Je to forma terapie.

Na závěr navázal Petr Pálka z Muzea Kroměřížska na loňský příspěvek o řešení bytové otázky v Holešově v letech 1939–1943, které se dělo hlavně na úkor Židů. Doplnil ho popisem represí a omezení, kterými členové rady města a později správní komise Židům ztrpčovali život, i když to okupační úřady nevyžadovaly.

Výstupem z vydařené akce bude sborník příspěvků *Židé a Morava XV*, který chce Muzeum Kroměřížska obohatit o bibliografický soupis statí publikovaných ve sbornících *Židé a Morava XI–XV*. Na konferenci byl už k dispozici více než dvoustředstránkový sborník *Židé a Morava XIV*, sestavený především z příspěvků přednesených v roce 2007. Vydání sborníku podpořil Nadační fond obětím holocaustu.

PETR PÁLKA

DEBATA NA FILOSOFII

O jedné konferenci zastánců a odpůrců radaru v Brdech

Začátkem listopadu se na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy konala konference s názvem Protiraketová obrana USA v Evropě, kterou organizovalo hnutí Ne základnám spolu s Centrem globálních studií. Akce byla avizována jako „debata zastánců a odpůrců projektu“, ale žádní „zastánci“ nedorazili. Odpůrce pak mj. reprezentoval bývalý komunistický důstojník ze sdružení Vojáci proti válce, který podle vlastních slov čtyřicet let „pocitivě sloužil“ v Československé lidové armádě.

To je dokonalé: komunistický lampasák, který čtyřicet let nacvičoval útok armád Varšavského paktu proti západní Evropě, který čtyřicet let denně vymýval vojákům mozky malováním krvežíznivého imperialistického nepřítel, vyučuje dnes na filosofické fakultě míru a pokoji.

Bezpochyby je dosti těch, kteří různé sociální či politické perverzi fandí a nemusí se jednat jen o zblblé svazáky. Va-

Foto archiv.

dí jim americký radar, pasivní součást protiraketové obrany, který není schopen ublížit mouše – naopak ve spojení s antiraketami má životy chránit, aniž by jiné ohrozil –, ale nevadí jim v této souvislosti zmiňované ruské útočné rakety, schopné zasáhnout celé území ČR, z nichž jediná může vyhladit z povrchu zemského město o velikosti Prahy. Stejně jako jim nevadí vyhrožování agresivní ruské generality a jejího politického vedení, že na nás rakety zaměří.

JSME NA KONCI VĚKŮ?

Na rozdíl od filosofů chování Moskvy je srozumitelné. Agresora vždycky nejvíce rozčílí, když vyhlédnutá oběť dá najevo, že se bude bránit. Možná je to způsobeno tím, že pro Američany nemá radar žádný podstatný význam – má jen zlepšit obranyschopnost Západu, nic víc, nic míň. V kampani před prezidentskými volbami, kde jinak přišlo na přetřes kdeco, si na radar prakticky nikdo nevzpomněl. Zato v Moskvě se stal vítaným nástrojem vnitropolitické i zahraničněpolitické agresivní propagandy.

Je směšné, že by radar v Brdech mohl narušit schopnost Moskvy na kohokoli zaútočit. Kremlu také pochopitelně nejde o něj, ale o to, že jeho bývalá kolonie Česko si dovoluje chovat se jako suverénní

stát, ačkoli území ČR je – jak ví v Rusku každé malé dítě – součástí ruských zahraničních zájmů.

Někteří lidé ale mocenské zájmy milují, protože žít se normálně bez nich je vždycky těžší. Zatímco Amerika žádné mocenské zájmy v Česku nemá, CIA nic neplatí, tak Moskva minimálně na plakáty a nejnutnější provoz „mírového hnutí“ tradičně ráda přispěje. Nemohli by na FF UK přednášet *Pacem in terris* rovnou důstojníci ruské federální služby, kteří jsou v tomto ohledu odborníci nad jiné povolání?

Je ovšem jasné, že Ameriku je povinnost nenávidět. Už jenom z toho důvodu, že nás třikrát osvobodila: nejprve z habsburského žaláře národů, pak z drápů nacistů a nakonec i od komunistů, což bolí ze všeho nejvíce, protože to přece jen byli naši lidé a Marx ví, jestli to vůbec za nich nebylo lepší, když nás tady hlídala ruská armáda. Co kdyby se takhle anti-

radaroví studenti zeptali svých rodičů a prarodičů, zdali při prověrkách v roce 1970 podepsali souhlas s „dočasným pobytém“ ruských vojsk na našem území? Tak to ale chodí – čím víc ukřivděným pomůžete, tím víc vás nenávidí. Je nad slunce jasnější, že za všechno zlo ve světě může Amerika, zatímco Evropa je nevinnost sama. Hekatomby mrtvol, které za sebou v minulém století společenského pokroku zanechala, včetně pokusu vyhladit celý jeden národ, byly jen nahnílym ovocem na košatém stromě evropského humanismu (Izraelce Evropané nenávidí i z tohoto důvodu, že pouhou svou existencí evropský humanismus zpochybňují).

Amerika je ovšem rasistická. Co by se asi stalo, kdyby se třeba francouzským prezidentem stal černoch? To by byl jistě nekonečný jásos na Elysejských polích a pod Vítězným obloukem. Nebo kdyby se na Pražském hradě uvelebil Vietnámec, o Cikánovi ani nemluvě. Jak by byl plný Václavák! Evropa je naše!

Radar má bezpochyby své kouzlo: na jednu hromadu sesypal filosofy s komunisty a fašisty a z anarchistů nadělal Moskvou organizované svazáky. Jsme na konci věků?

PETR PLACÁK
(Psáno pro časopis *Babylon a Roš chodeš*.)

MLADÍ SE SEŠLI V JIČÍNĚ

Tradiční podzimní seminář České unie Židovské mládeže se uskutečnil na konci října v Jičíně. Pořadatelem akce byla unie ve spolupráci s agenturami Sochnut a Hagshama a tentokrát nešlo jen o setkání mladých českých Židů: přijeli lidé z celé střední Evropy. Reklamní tahák „60 lidí z celé Evropy“ už jsme sice všichni mnohokrát viděli, ale realita byla často odlišná. O to větší překvapení nás čekalo při odjezdu z Prahy – plný autobus studentů z Maďarska, Rakouska a Slovenska. Úspěchem také je, že se zúčastnili mladí lidé z Česka, kteří byli na takové akci vůbec poprvé a díky semináři si našli nové přátele.

Hned po příjezdu a ubytování jsme zamířili přivítat šabat do jičínské synagogy, která byla otevřena po kompletní rekonstrukci teprve v červnu 2008. Poprvé po sedmdesáti letech ožila modlitbami a my jsme měli kabalat šabat i sobotní ranní šachrit v krásném prostoru.

ETIKA, PŘÁVO A HIP HOP

Na úvod hlavního tématu semináře s názvem *Věda a judaismus* měl přednášku Marek Vácha, který učí etiku na Lékařské fakultě Karlovy univerzity. Svůj příspěvek věnoval chápání evoluce a stvoření v náboženství. Další lekce měl host Barak Cohen z izraelské univerzity Bar Ilan. Jeho přednáška o židovském právu a jeho srovnání s moderními právními řády Izraele a evropských států byly nesporně zajímavé nejen pro odborníky. Myslím, že dobrým kritériem hodnocení přednášek je zaujetí posluchačů a následná diskuse. V tom případě je úspěch tohoto semináře nesporný. Neméně důležitá byla přítomnost rabiho Glúcka z Londýna, který vždy dodá našim akcím specifickou přátelskou náladu.

Zážitkem byl také workshop v synagoze a sobotní koncert židovsko-muslimského hiphoperského dua *Lines of Faith* Daniela Silversteina a Mohameda Jahíja. „Ani jeden z nás nevěděl, co přesně očekávat, a pro Mohameda to bylo vůbec poprvé, kdy vystoupil v synagoze obklopen tolika mladými Židy. Byli jsme ale skvěle přijati a odlišnosti i podobnosti mezi námi, myslím, přispěly k úžasné atmosféře celého semináře,“ řekl pak Daniel.

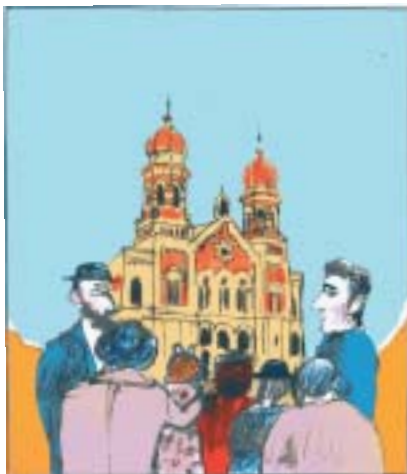
V neděli jsme se šli projít po Jičíně a jeho židovských památkách. Provedl nás pan Kindermann, jenž se společně s občanským sdružením Bashevi stará o jičínskou synagogu a bývalou židovskou školu, která se rekonstruuje. Potom už nezbývalo než se rozloučit, poděkovat organizátorům a rozjet se domů dospat nabitý a vyčerpávající víkend.

PETR MANDL

MINULÝ ROK ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

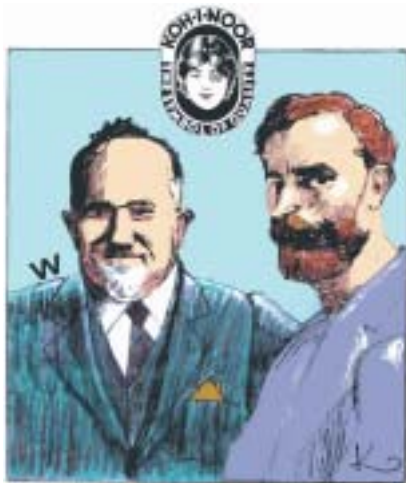
Hlavním židovským tématem médií na počátku roku 2008 byl chystaný pochod neonacistů 19. ledna v Plzni (výročí deportací plzeňských Židů). ■ Měsíčník *Kapitál* (31. 1.) pod titulkem „Z galerie finančních magnátů v Československu“ informuje zasvěceně o historii a působení rodiny bankéřů a velkoobchodníků, kteří své jméno odvodili od středoevropské obce Pečky. ■ Média, např. *ČRo-Plzeň* (11. 5.), referovala o „koncertu pro všechny, kteří nezůstali lhostej-

ni“ v plzeňské Velké synagoze, který pořádali společně Židé a křesťané. Koncertu se zúčastnili mj. rabín Sidon a biskup Radkowský. ■ Média se vracela ke xenofobnímu chování fotbalových fanoušků. Policejní ředitel Želásko na otázku ohledně nadávky „Jude Slávie“ (slyšely ji statisíce diváků TV přenosu zápasu Sparta-Slavia), řekl: „Co je to Jude? Jestli někoho označím za Žida, to přece není urážka.“ (*Právo*, 3. 4.) ■ *Ústecký deník* 11. 4. a dalších 40 regionálních deníků připomněly (pod titulkem „Jan Hus a František Kriegel“), že uplynulo sto let od narození lékaře a politika, který jako jediný z komunistických předáků nepodepsal smlouvu legalizující okupaci v r. 1968. ■ *ČT 1* (2. 4.) uvedla, že čtyři děti ze základní školy v Hroznětíně natočily podle vlastního scénáře na námět skutečného příběhu 33minutový film o židovské dívce, kterou nacisté připravili o domov i o rodiče. ■ Pod titulkem „Ti, kteří ulehčili hospodynám“ se rozepsala *Mladá fronta Dnes* (10. 5.) o významné vídeňské rodině Mautnerů, původem ze Smiřic. Jeden z jejích členů, Abraham Ignatz M., zavedl v monarchii průmyslovou výrobu lisovaného droždí. Byl za to povýšen do šlechtického

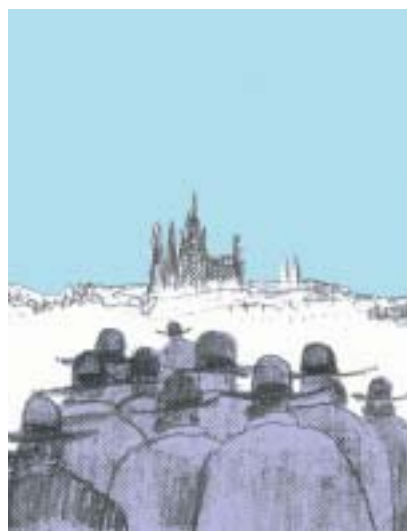
stavu. ■ Média věnovala velkou pozornost 60. výročí založení Státu Izrael, někteří autoři se nevyhnuli kritickému pohledu na politiku Izraele. Redaktor *Lidových novin* (10. 5.) a historik *Zídek* použil módní metody „kontrafaktuální historie“ k tomu, aby došel k závěru: „Bez československých zbraní by Izrael pravděpodobně nevznikl. Nebylo by to ale pro svět nakonec lepší?!“ ■ „Proti Evropské unii byly Varšavská smlouva nebo RVHP normální, nezpupné, ne-arrogantní instituce,“ řekl mj. *Magazinu Dnes* (22. 4.) europosla-

nec a bývalý ředitel *TV Nova* Vladimír Železný. ■ Média znamenala, že se do české metropole sjelo přes 200 rabínů ze všech evropských států na třídní konferenci. ■ *Pražský deník* (11. 7.) přinesl informaci, že na místě bývalého nádraží Bubny, odkud vyjížděly vlaky do koncentračních táborů, vyroste „atraktivní čtvrt“ s obytnými domy, kancelářemi, hotely a univerzitním campusem. ■ Všechna česká média zaznamenala 40. výročí sovětské okupace Československa; řada z nich připomněla osm statečných sovětských

občanů, kteří na Rudém náměstí demonstrovali proti invazi. Okamžitě se na ně vrhli tajní, začali je bít a „nadávat do špinavých Židů“, jak vyprávěl *Právo* (22. 8.) jeden z osmi statečných, Viktor Fajnberg. Na otázku „Bál jste se?“ odpověděl: „Upřímně ano. Jako malé dítě jsem zažil antisemitské nálady v Rusku. Věděl jsem, jak bolí, když vás někdo na-

padne. Věděl jsem, že mě akce na Rudém náměstí bude bolet.“ ■ *Časopis Profit* (7. 9.) přinesl portrét podnikatelské rodiny Popperů, zakladatelů a vlastníků chrudimské obuvnické firmy, před příchodem Bati největší v monarchii. ■ „Nemyslím, že bychom Golema mohli srovnávat s robotem,“ řekl mj. týdeníku *Euro* (29. 9.) aškenázký vrchní rabín Izraele *Jonah Metzger*, který navštívil Prahu při příležitosti otevření *Maharalova institutu*. „Robot je něco, na čem nespočívá pečeť posvátnosti, zatímco Golem byl vytvořen jménem Hospodina.“ ■ *Právo* (26. 9.) referovalo o rozhodnutí Okresního soudu v Havlíčkově Brodě, který se poprvé v Česku rozhodl udělit nepodmíněné tresty za popírání holocaustu a šíření další neonacistické propagandy. ■ *Týdeník Profit* (6. 10.) otiskl portrét vsetínské firmy *Jacob & Josef Kohn*, která svými výrobky (prohýbaný nábytek) léta konkurovala slavnější firmě *Michaela*

Kresby Antonín Sládek.

Thoneta. ■ *MfD* (30. 9.) v souvislosti s mezinárodní symposiumem o Františku Kupku připomíná jeho úzké přátelství s továrníkem, vynálezcem „patentky“ a mecenášem

českého umění *Jindřichem Waldesem*; málo se ví, že *Kupka* namaloval obraz *Slečna s patentkou*, jehož varianta se stala firemní značkou *Waldesova Koh-i-nooru*. ■ *LN* (10. 11.) přinesly zprávu o tom, že bylo v Berlíně nalezeno 28 původních stavebních plánů plynových komor a krematorií v Osvětimi z roku 1941 a 1943, na jednom plánu je údajně vlastnoručný *Himmlerův* podpis. ■ Všechna významnější média připomněla 70. výročí pogromu tzv. křišťálové noci. ■ *Hospodářské noviny* (27. 10.) pod titulkem „Útoky na bankéře připomínají pogromy“ zaznamenaly názor ředitele významného německého ekonomického institutu, podle něhož „lidé v každé krizi hledají obětího beránka“. Zatímco po světové krizi 1929 si to odnesli Židé, v dnešní krizi jsou to prý „manažeři bank“.

IZRAEL: Co změnila Bombaj

Ti, kdo viděli Spielbergův film *Mnichov*, tedy příběh vycházející z teroristického útoku na izraelské olympioniky v září 1972, vědí, nakolik takové události otřesou Izraelem. Snadněji pak pochopí, jak Izrael o 36 let později vnímá teroristický útok na indickou Bombaj. Komando deseti islamistických fanatiků připlulo z Pákistánu a dokázalo sedmnáctimilionovou finanční metropoli Indie terorizovat po tři dny. Pachatelé zaútočili simultánně na deset různých cílů a zajali rukojmí v luxusních hotelích i v tamním sídle Chabadu.

Celková bilance 174 mrtvých není pro svět ani pro Izrael novinkou – podobná čísla jsou známá třeba z roku 2002 z indonéského Bali či roku 2004 z Madridu. Přímým není ani 9 zabitých Židů, z toho 8 Izraelců (nejvíce obětí z řad cizinců, leč statistiky státní příslušnosti klamou, neboť mnohé oběti měly izraelské i americké pasy) – na olympiádě v Mnichově bylo zabito 11 Izraelců. V obou případech tedy šlo o největší útoky na židovské cíle mimo židovský stát, ale Bombaj ukázala účinek nové taktiky globálního džihádu.

Výbušninové vesty na tělech teď nahrazují nenápadná, rychlá a pohyblivá komanda samopalníků, policie musí – místo zachraňování raněných a počítání mrtvých po jednorázovém výbuchu – složitě obléhat teroristy, aniž by věděla, kolik živých rukojmí vůbec drží (tady Bombaj ukázala určitou podobnost s Mnichovem). To jsou nové výzvy. Takže byt se samotný útok odehrál mezi 26. a 29. listopadem, v izraelských médiích patřil k hlavním tématům ještě hluboko v prosinci.

ŽIDÉ V INDII

Izraelskou reakci lze rozdělit na zhruba tři fáze. Zahájilo ji okamžité vyjádření solidarity s Indií (ta s teroristy nevyjednávala a zaútočila na ně) ze strany vlády v Jeruzalémě i médií. Po pár dnech, když indické úřady ovládly situaci a odhady zjišťovaného počtu obětí začaly narůstat ke dvěma stům, se v izraelském tisku objevila kritika indického postupu – útok na obsazené centrum Chabadu byl podle jedněch moc předčasné a riskantní, podle jiných moc

pomalý. Převládaly emoce a Izraelem i Amerikou otfásl zejména příběh rodiny rabína Holtzberga. Zatímco rodiče Gavriel a Rivka se ocitli mezi rukojmími a byli teroristy zavražděni, jejich dvouletý syn Moše Cvi přežil jen díky tomu, že ho stáčila vyvézt v kočárku indická chůva Sandra Samuelová. Když ale média začala chladně analyzovat, oč v Bombaji šlo a je-li na takovou změnu Izrael i svět připraven, šly výčitky stranou.

Amos Harel v listu *Ha'arec* pochybuje, zda útok vykonalo jen desetičlenné komando, přinejmenším asistovat musel několikrát násobně větší počet pachatelů. Jisté ale je, že byla nasazena vysoká laťka inspirující různé následovníky či epigony: zaútočit najednou na více místech, vzít ru-

Zaměstnanci a hosté hotelu Taj Mahal zachraňují hasiči. Bombaj 26. listopadu v noci. Foto archiv.

kojmí a na tři dny ochromit velkoměsto, to Harel považuje za nejsložitější akci z doby po 11. září 2001, za překonání toho, co se stalo na Bali, v Londýně či v Madridu.

Válka proti teroru se podle Harela mění. Dosud se očekávalo, že džihádisté provedou jednorázový útok s cílem zabít co nejvíce lidí, a jakmile dorazí bezpečnostní složky, získají nad nepřítelem převahu. To ovšem neplatí, když pachatelé, místo aby provedli sebevražedný atentát, drží rukojmí v hotelových komplexech. Harel cituje nejmenované protiteroristické experty, kteří tvrdí, že zajištění jediného hotelového patra, kde jsou drženi rukojmí, vyžaduje celou protiteroristickou jednotku. Ani Izrael prý nemá dost protiteroristických jednotek schopných zároveň hlídat rukojmí a bránit se dalším simultánním útokům.

Nejschůdnější cestou, jak se bránit, je přeshraniční spolupráce a útoky na výcví-

kové tábory teroristů v Pákistánu i jinde, například v Libanonu. Ukázalo se totiž, že i když primárním cílem byla Indie, tak za druhotný cíl si džihádisté vybírají Izraelce a Židy jaksi automaticky.

ARMÁDA TERORU

O obecnějších změnách ve válce proti teroru píše v listu *The Jerusalem Post* David Altman z centra pro strategický dialog v Netanji. Na příkladech ukazuje, jak se dosavadní přístupy k terorismu mohou stát určitým stereotypem a anachronismem.

V době, kdy se palestínští teroristé soustředili na únosy letadel, píše Altman, odpovídal jeden jejich vůdce na dotazy při interview. „Jakou výhodu získá vaše organizace z šokující události, která vyústí ve vraždu stovek nevinných civilistů?“ ptal se novinář. „Získám pozornost,“ zněla odpověď, „ve dvou minutách, kdy mi věnuje pozornost celý svět, mohu vyslat poselství o nespravedlnosti na mně páchané.“

Změnu tohoto stereotypu – snahy předat poselství – přineslo v 70. letech vítězství komunistických partyzánů a vojáků ve vietnamské válce. To přesvědčilo teroristické organizace, že své nepřátele nemusí jen „bodat žihadlem“, ale že je mohou porazit.

Když v té době hovořili zástupci Arafátovy OOP s velitelem vietnamské armády generálem Giapem, ptali se ho, kdy oni sami zvítězí nad Izraelem. „Nikdy,“ opáčil Giap. – „Proč?“ – „Nejste dost odhodlaní.“ Podle některých odborníků bylo právě toto setkání zlomem na cestě k islamistickému terorismu. Na místo zpolitizovaných partyzánů nastoupili fanatici vychovaní v úctě k sebeobětování na cestě džihádu. Zrodil se fenomén sebevražedných atentátů.

A podobné zásadní změny se odehrávají nyní. Hizballáh z Libanonu neprovádí individuální akce, ale rozvíjí vojenskou strukturu. Ani Hamás v Gaze už se neoustředuje na sebevražedné atentáty, nýbrž na rakety, útoky přes hranice a získání rukojmích, jakým je už dva roky desátník Gilad Šalit. Trendem dneška jsou teroristické „armádní“ jednotky, schopné ovládnout i velkoměsto. Bombaj to ukázala celému světu poprvé mimo Blízký východ.

A podobné zásadní změny se odehrávají nyní. Hizballáh z Libanonu neprovádí individuální akce, ale rozvíjí vojenskou strukturu. Ani Hamás v Gaze už se neoustředuje na sebevražedné atentáty, nýbrž na rakety, útoky přes hranice a získání rukojmích, jakým je už dva roky desátník Gilad Šalit. Trendem dneška jsou teroristické „armádní“ jednotky, schopné ovládnout i velkoměsto. Bombaj to ukázala celému světu poprvé mimo Blízký východ.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Kalendárium

Před 90 lety, na přelomu let 1918 a 1919, docházelo v českých zemích k mnoha útokům proti Židům. Jen v prosinci 1918 bylo zaznamenáno 40 ataků někdy marginálnějšího charakteru, jindy masivnějších: například v Pečkách se rabování zúčastnilo prý na dva tisíce osob, do Kolína museli být povoláni četníci z Nymburka, protože se do útoku zapojili i vojáci. Vážná situace byla v Praze, kde se nepokoje opakovaly v prosinci 1918, květnu 1919 a listopadu 1920. Na jaře 1919 šlo o rozsáhlé „hladové bouře“, které přispěly k pádu první československé (Kramářovy) vlády. Demonstranti obsadili řadu obchodů a přinutili jejich majitele prodávat zboží za až desetinasobně nižší ceny. Zaútočili také na kavárny ve středu města „pátrající tam po lichvářích“, jak píše Ferdinand Peroutka ve svém „Budování státu II.“ a naznačuje, že vláda sledovala počínání demonstrantů s jistým pochopením pro jejich motivy. Demonstracím a útokům předcházela vždy kampaň českých pravických novin (Venkov, Národní listy, Večer aj.) proti Židům, které tisk obviňoval z propagace a importu bolševismu, z drahoty, z touhy po převratu a po návratu „starého německví“, popřípadě ze všeho najednou.

Nejhůře byli tehdy postiženi židovští obyvatelé Holešova, kde 3.–4. prosince 1918 došlo k poslednímu vražednému pogromu v českých zemích (rozumí se před příchodem nacistů). Příslušníci vojenské jednotky z Kroměříže (většinou původem z Ostravy) spolu s místním davem zaútočili na bývalé ghetto, zničili řadu domů, jejich obyvatele oloupili a terorizovali, několik zranili a dva připravili o život. Řádění nestačila zabránit ani přivolaná vojenská setnina o 120 mužích, protože se k rabujícím vojákům a vagabundům přidalo množství venkovanů, kteří přijeli ráno na tradiční trh. Civilní soud pak v roce 1919 odsoudil třináct osob v průměru na dva roky, vojenský soud udělil několik vysokých rozsudků (mj. deset let za vraždu) a konstatoval, že „celý plán výtržnosti byl promyšlen, umluven a vojensky organizován“. Soudy ovšem neřešily příčiny pogromu, důvody toho, proč holešovské úřady preventivně nezasáhly, ani fakt, že řádění pogromistů přihlížely stovky slušných obyvatel. V pa-

mětním spisu, který předali zástupci města T. G. Masarykovi, se nezastřeně říká, že si za pogrom mohli sami Židé a že byl dílem lůzy, proti níž „naše klidné obyvatelstvo bylo úplně bezbranné“. Po dlouhém jednání povolilo v roce 1921 ministerstvo vnitra úhradu škod způsobených pogromem. Policie je původně odhadla na více než pět milionů (vydrancováno bylo 51 domů a obchodů, předměty patřící Židům se pak našly ve 126 holešovských domácnostech), oběti dostaly pouhých 95 075 korun.

Neprátelský, odmítavý či alespoň ostrážitý postoj vůči Židům zasahoval v prvních dobách po převratu i do vyšší politiky. Tak například při sestavování a schvalování vlád politici včetně Masaryka pečlivě rozvažovali, nakolik je vhodné nabídnout ministerskou funkci politikovi židovského původu (bez ohledu na to, zda šlo třeba o konvertitu). Prvním takovým politikem, kterého do elitního klubu připustili, byl zakladatel a majitel Lidových novin **ADOLF STRÁNSKÝ** (1855 Habry u Golčova Jeníkova–1931 Brno) – stal se ministrem obchodu v první vládě ČSR. **LEV WINTER** (Hroby u Tábora 1876–1935 Praha), mezinárodně uznávaný tvůrce čs. sociálního zákonodárství, vybudoval ministerstvo sociální péče, které vedl v prvních třech a pak v sedmé čs. vládě. Ve 30. letech byl čtyřikrát ministrem čs. vlády (soc. péče a zdravotnictví) také právník **LUDWIG CZECH** (1870 Lvov–1942 ghetto Terezín), v 90. letech přední činitel německého dělnického hnutí na Moravě a zakladatel německé sociálnědemokratické strany v ČSR, který se zasazoval o porozumění mezi Čechy a Němci. Terezínským ghettem prošel také sociálnědemokratický politik, publicista a právník **ALFRÉD MEISSNER** (1871 Mladá Boleslav–1950 Praha), jeden z tvůrců československé ústavy, který byl v průběhu 20. a 30. let třikrát ministrem spravedlnosti a jednou ministrem sociální péče.

Z OSOBNOSTÍ, jejichž výročí připadá na leden, si chceme připomenout dvě: historika mj. židovských dějin českých zemí, profesora **GUIDA KISCHE** (22. 1. 1889 Praha – 7. července 1985 Basilej) a právníka a spisovatele **JOSEFA BORA** (vl. jm. JOSEF BONDY, 2. 7. 1906 Ostrava – 31. 1. 1979 Praha). **tp**

Židovský hřbitov Holešov – dnes již neexistující náhrobek. Foto PÚ Brno.

KANTOR LADISLAV MOŠE BLUM NA CD

Židovské muzeum v Praze vydává vedle knižních publikací, katalogů a průvodců jednotlivými expozicemi i hudební CD. Po kompaktech, které veřejnosti zpřístupnily nejlepší nahrávky židovských džezových muzikantů Dol Daubera a Fritze Weisse, kteří oba působili v Čechách, je to nyní další hudební „pragenzie“ s názvem *Zapomenutý hlas pražské Jeruzalémské synagogy*. Jedná se o výbor z dochovaných soukromých nahrávek dlouholetého vrchního kantora Jeruzalémské synagogy Ladislava Bluma (5 11. 1911 Velké Kapušany – 28. 8. 1994 Praha). Bohoslužby ve své Jeruzalémské řídil celých jednáctilet a mnoho pražských Židů se dodnes nemůže smířit s tím, že na Vysoké svátky neuslyší *Kol nidre* či o šabat *Lecho daudi* v jeho podání. Díky trpělivé a pečlivé práci editorky Veroniky Saidlové, která spolu s dalšími spolupracovníky z dochovaných nahrávek vybrala a připravila k vydání dvě CD, si můžeme opět připomenout Blumovo kantorské umění a ocenit jeho jedinečný hlas. První kompakt obsahuje ukázky ze sváteční a šabatové liturgie, nahrané s doprovodem varhan bez přítomnosti obecenstva v roce 1980. Na druhém CD si můžeme poslechnout zpěvy, zachycené přímo při bohoslužbách nebo jiných příležitostech. Hudební styl, který byl před válkou pro české i slovenské synagogy typický a jehož základy L. Bluma naučil jeho dědeček, proslulý kantor v Lučenci, je dnes už v Čechách minulostí. Jedním z nejlepších a bohužel i posledním jeho představitelem byl právě Ladislav Blum. **jd**

Zapomenutý hlas pražské Jeruzalémské synagogy. Soubor dvou CD, vydalo Židovské muzeum v Praze v roce 2008. Cena 240 Kč. Kompakty doprovází booklet (62 str.) s biografií L. M. Bluma, komentářem k jednotlivým skladbám a liturgickými texty v hebrejštině.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

■ **SLAVNOSTNÍ KONCERT.** V neděli **4. ledna** od 15.00 zveme na sváteční koncert s názvem *Pozdrav z Izraele*. Účinkují izraelská sólisté a vokální a taneční ansámbl. Vstup volný, srdečně vás zveme.

■ **KÁVA O ČTVRTÉ.** Hostem lednové „Kávy“ je významný popularizátor astronomie, astrofyziky a vztahu vědy a víry **Jiří Grygar**. Přijde mezi nás v pondělí **19. ledna** v 15.00.

■ Na pondělí **2. února** v 15.00 jsme pozvali opravdu vzácného hosta: „královnu československého šansonu“, zpěvačku **Hanu Hegerovou**. Při oblíbených diskusích na ŽOP vás čeká příjemná společnost, občerstvení a divácká soutěž s cenou pro vítěze. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

KONCERT KE DNI HOLOCAUSTU

■ Židovské muzeum v Praze a Židovská obec v Praze ve spolupráci s profesorkou **Zuzanou Růžičkovou** si vás dovoluji pozvat na slavnostní koncert ve Španělské synagoze (Věžeňská 1) v Praze, který se bude konat při příležitosti Mezinárodního dne obětí holocaustu dne **27. ledna** od 18 hodin. Na koncertu zazní skladby terezínských autorů Gideona Kleina, Hanse Krásy, Viktora Ullmanna a Erwina Schulhoffa v podání Kocianova kvarteta, cembalistky Moniky Knoblochové a dalších hostů. Vstup volný.

PODVEČER**YVONNE PŘENOSILOVÉ**

■ Ve čtvrtek **28. ledna** se od 15.00 koná další pořad Yvonne Přenosilové, která uvede rozhlasovou a televizní moderátorku **Saskii Burešovou**.

POZVÁNÍ DO „LAUDERKY“

■ Srdečně zveme všechny zájemce na veřejnou prezentaci studentských prací, které vznikly během půlročního školního projektu *Maharal* (uspořádaného u příležitosti 400letého výročí úmrtí Jehudy ben Becalela – rabiho Loewa).

Přijďte se podívat na to, jak se v „Lauderkách“ učíme, když se zvedneme ze školních lavic. V rámci prezentace uvidíte například studentské divadelní představení o Maharalovi, ukázkou audiovizuálního projektu *Co mohl Maharal v Praze vidět a slyšet*, reálný model představ uspořádání vesmíru z Maharalovy doby, rekonstrukci architektonického řešení židovského gheta z konce 16. století a mnoho dalšího.

Budeme se na vás těšit v pátek **30. ledna** od 8.30 do 13.30 ve školní tělocvičně Lauderových škol v Belgické 25, Praha 2.

Více informací na www.maharal.webnode.cz nebo na e-mailu terezka.foltynova@lauder.cz. (Uvítáme zejména na ty, kteří uvažují o studiu na naší škole a chtějí zjistit, co všechno jim naše škola může nabídnout.)

KULTURNÍ POŘADY**DOMOV HAGIBOR**

(Vinohradská 159, Praha 10)

■ Ve středu **15. ledna** v 15.30 se v koncertním sále koná hudební odpoledne s profesorem **Ivanem Klánským** a jeho syny.

■ Ve středu **21. ledna** ve 14.30 bude zahájena výstava fotografií *Můj Erec* poslance Evropského parlamentu **Vladimíra Železného**.

■ Ve středu **28. ledna** od 15.00 se v Kavárně Miriam koná setkání se světovou cembalistkou profesorkou **Zuzanou Růžičkovou**.

■ Výstavy: grafička Karla Ryvolová, malířka Roza Tichá, Lauderova školka – náboženské motivy v dětské tvorbě.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro, Praha 1)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně je 20 Kč.

■ **7. 1.: ZÁKLADY JUDAISMU V POJETÍ PRAŽSKÉHO MAHARALA.** Cyklus přednášek vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona věnovaný 400. výročí úmrtí rabiho Jehudy Loewa ben Becalela (kolem 1525–1609).

■ **Nedělní program** pro děti a jejich rodiče se koná 11. ledna ve 14.00: **ARJE VŮBEC NENÍ LÍNÝ, ON MÁ ŠABAT.** Povídání o šabat u příprava na něj. Prohlídka: Klausová synagoga. Jednotné vstupné 40 Kč.

■ **13. 1.: S Májou Dohnalovou** o jejím válečném osudu (Lodž, Osvětim II-Březinka, Hannover, Bergen-Belsen, Mehltheuer u Plavna) bude hovořit Miroslava Ludvíková, lektorka VKC pro otázky antisemitismu a šoa.

■ **14. 1.: Arnošt Goldflam: POHÁDKY O TATÍNKOVI A JINÉ, NOVÉ HRŮZY...** Známy autor, dramatik a režisér představí svou novou knihu příběhů pro malé i velké čtenáře, přečte ze zveřejněných i dosud nepublikovaných textů a pohovoří s diváky.

■ **19. 1.: Koncert skupiny KLEZMERIM.** Vstupné 60 Kč.

■ **20. 1.: FILMY SMRTI, NADĚJE A ŽIVOTA** – cyklus židovských příběhů 20. století ve filmu. Díl 4.: **KRONIKA POVSTÁNÍ PODLE MAR-**

KA EDELMANA. Dokumentární film sestavený z vyprávění posledního žijícího vůdce povstání ve varšavském ghettu (Polsko, 1993, 76 min., režie: Jolanta Dylewska). Úvodní slovo Mgr. Miroslava Ludvíková.

■ **22. 1.: BESEDA O HISTORII, SMYSLU A VÝZNAMU ŽIDOVSKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKÉ,** která vznikla roku 1919. Účinkují: Mgr. M. Crhová, Ph.D., M. A. (lektorka kabinetu judaistiky, Olomouc) a PhDr. D. Borek (historik a novinář). Moderuje Petr Brod.

■ **26. 1.: Paul Spiegel: OPĚT DOMA?** Prezentace knihy zesnulého předsedy Ústřední rady Židů v Německu. Publikaci spolu s jejími překladateli Evou a Pavlem Dobšíkovými uvede spisovatel Ivan Klíma.

■ **29. 1.: Blízky východ včera a dnes. PALESTINSKÝ PROBLÉM II.** Arafatův Ramalláh, rozdělené město Hebron a sebevražedný Nábulus. Cyklus přednášek ing. Jana Neubauera.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kapitána Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně je 20 Kč.

■ **7. 1.: MEZIGENERAČNÍ PŘENOS TRAUMATU** – beseda s psychoterapeutkou Věrou Roubalovou-Kostlánovou, která pracuje v Rafael institutu v Praze, kde již 11 let individuálně i po skupinách pracují s přeživšími holocaustu i s jejich rodinami.

■ **13. 1.: OBRAZY MICHALA HAJNALA** – vernisáž výstavy malíře a grafika M. Hajnal (1935) zažil jako dítě holocaust, který zůstává trvalou součástí jeho tvorby. Výstava zahrnuje dvacet litografií. Vstup volný. Výstava je přístupná celý leden.

■ **Nedělní program** se koná 18. ledna v 15.00: **HEBREJSKÁ ABECEDA ANEB PŘÍBĚH PÍSMEN.** Jakou abecedu používají Židé? Jaký význam mají hebrejská písmena? Hravá dílna nejen pro rodiče s dětmi od 9 let. Vstupné 30 Kč.

■ **20. 1. v 17.00: Paul Spiegel: OPĚT DOMA?** – prezentace překladu knihy zesnulého předsedy Ústřední rady Židů v Německu; přeložili Eva a Pavel Dobšíkovi.

■ **22. 1.: NEZAPOMÍNÁNÍ** – dokumentární film Tomáše Škrdlanta. Úryvky velmi osobních vzpomínek tří žen a dvou mužů – Maud Beerrové, Maji Dohnalové, Marty Kottové, Martina Glase a Pavla Wernera – na dětství prožité za holocaustu.

■ **27. 1.: DVOJÍ ZÁKON** – zahájení nového poslechového cyklu *Rozhlasové hry Karola Sidona* uvádí Mgr. Přemysl Hnilička. Hru, jež obrací na hlavu klasickou kristovskou legendu a varuje před falešnými proroky a „nepatrnými posuny“ v ideologiích, napsal Sidon roku 1968, v rozhlase byla uvedena roku 1969.

■ **29. 1.: ŽIDOVSKÉ TRADICE A POHRBÍVÁNÍ** – přednáška Petra Špunara, správce brněnského židovského hřbitova, v rámci cyklu *Gan chajim – Zahrada života*.

INFORMACE PRO RODIČE PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

■ Program Lauderovy školky ve Fakultní mateřské škole v Praze 7 poskytuje výchovný a vzdělávací program pro židovské děti ve věku 3 až 7 let. Kromě výchovy k židovským tradicím a hebrejštiny umožňují dětem vytvářet si vlastní identitu, zkušenost, že jsme občané, kteří se mohou odlišovat v rámci společenského systému, v němž žijeme. Provoz je od 7.00 do 16.30 s volitelnými činnostmi: plavání, keramická dílna, angličtina, výtvarná, dramatická či pohybová výchova a hra na flétnu. Měsíční platby jsou kolem 1200 Kč včetně stravného. Uvedené zájmové aktivity rodiče platí podle počtu a typu volitelných činností. Po dohodě můžete školku navštívit, informovat se o koncepci výchovy, prohlédnout si prostředí, ve kterém může vaše dítě vyrůstat. Kontakt: katerina.biglova@kehila-prag.cz, ŽOP, Maiselova 18, 110 01, Praha 1.

Kateřina Biglová

VÝZVA RODIČŮM

■ *Milá mamínko, milý tatínku*, miníte-li zapsat své dítě do třídy pro židovské děti v rámci Programu Lauderovy školky Praze (viz výše), navrhuji vám, abyste napsali předběžnou žádost o přijetí, abychom vám mohli včas sdělit termín zápisu. V dopise adresovaném ŽOP nebo e-mailem uveďte jméno a příjmení dítěte, adresu bydliště, datum narození, kontaktní adresu nebo e-mail, telefon a důvod, proč si přejete, aby vaše dítě navštěvovalo školku určenou dětem ze židovských rodin. Děti rodičů, kteří již tak učinili, považujeme za evidované a samozřejmě je vyrozumíme. Zápis bude v březnu (po termínu zápisu nebude možné žádné dítě na školní rok 2009/2010 přijmout). Zájemci budou pozváni na den otevřených dveří.

Kateřina Biglová

WIZO

■ Naše členská schůze se koná dne **21. ledna** od 15 hodin v Židovské radnici, výbor dne **14. 1.** od 15 v Jáchymově ulici. Všechny členky srdečně zveme. zv

VÝZVY, ZPRÁVY

INZERCE

MAKABI 2009

■ Makabi, ŽNO, ÚZ ŽNO, Nadácia Ezra srdečně pozývají všech zájemců o zimní hry Makabi 2009, které budou v dnech od **30. 1. 2009 do 1. 2. 2009** v Banské Bystrici na Králikoch.

Športové disciplíny: slalom děti, ženy, muži; beh na lyžích volnou technikou; snowboard a bowling. Bližšie informácie na tel. č. 00 421 484 152 900 alebo e-mail znob@iinternet.sk. Tešíme sa na každého, kto príde. *Organizačný výbor*

PODĚKOVÁNÍ

■ Ráda bych poděkovala sociálnímu oddělení PŽO, MUDr. I. Rymešové, pracovnícím Domácí péče Ezra a dr. Y. Kolanové za dlouholetou vynikající a laskavou péči o mou tetu, paní Magdalenu Fodorovou.

MUDr. Irena Škodová

INZERCE

■ Pronajmu byt 2 plus 1/1 s lodžii, Praha 6 Petřiny, ulice Nad Alejí. Byt po rekonstrukci, 2. podlaží, pračka, lednička, klid, zeleň, možnost parkování, centrum 20 minut MHD, parky Hvězda, Šárka, Ladronka. Kontakt: 232 355 397, mobil 732 871 756.

SEZNÁMENÍ

■ Jsem slečna, Židovka, ráda se touto cestou seznámím s partnerem stejného původu. Odpovědi prosím do redakce Rch.

NARODILA SE NOVÁ MEDAILE...

Židovská obec Brno vydala v loňském roce pamětní medaili připomínající dva významné rabíny: PhDr. Barucha Jakoba Placzka a PhDr. Richarda Federa, v minulosti působící v moravské metropoli.

Moravský zemský rabín Baruch Jakob Placzek zahájil teologickou dráhu jako asistent svého otce, zemského rabína Abrahama Placzka, po jehož smrti převzal úřad roku 1884. Brněnské židovské náboženské obci věnoval velkou pozornost a péči. Zasloužil se o zkvalitnění školské výuky a o vybudování druhé synagogy na Ponávce, ve Vídni spoluzaložil Seminář izraelských studií, proslul jako přírodovědec a pod pseudonymem Benno Plannek publikoval řadu básní. Za jeho zásluhy mu byl udělen Řád Františka Josefa I.

Od nástupu Richarda Federa na místo rabína loni uplynulo 105 let a 55 let od jeho uvedení do funkce oblastního rabína moravskoslezských obcí v Brně, která jej později přivedla do postavení vrchního rabína pro české země. Po studiích začal nejprve pracovat jako rabín v Kojetíně, poté v Lounech a Roudnici nad Labem, nadlouho pak zakotvil v Kolíně. Odtud byl v roce 1942 odvezen do ghetta Terezín, kde se po celou dobu internace snažil plnit rabínské povinnosti. Jeho žena i děti s rodinami zahynuly. Po osvobození pokračoval Feder v rabínské činnosti zprvu v Kolíně, od roku 1953 působil už trvale v Brně, kde také zemřel v pozhnaném věku 95 let. V roce 1965 mu bylo uděleno vyznamenání Za zásluhy o výstavbu a v roce 2002 obdržel in memoriam Řád T. G. Masaryka.

Licní straně pamětní medaile, již navrhl Josef Uprka a razila ji firma Triga-K, dominuje dvojpřetržet obou rabínů a na rubu je zobrazena dnes již neexistující brněnská

Velká synagoga s daty jejího vzniku a zmaru (v roce 1939 ji nacisté vypálili).

Medaile je vyražena a vydána ve třech verzích: pakfong (bílá mosaz, neusilber), neprodejná, určená k ocenění těch, kteří se zasloužili o ŽOB; patinovaný tombak (bronz), 48 exemplářů, prodejná (710 Kč), a stříbro, 20 exemplářů, prodejná (1610 Kč). Medaile jsou v neposlední řadě vhodným dárkem a jejich hodnota, vzhledem k velmi nízkému nákladu, se bude stále zvyšovat. K jejich důstojné prezentaci budou zájemcům na objednávku zhotovovány dřevěné etue za 200 Kč. Při objednání na dobírku bude účtováno ještě poštovné a balné v ČR 60 Kč.

Brněnská židovská obec se tak připojila k řadě judaistických medailí vydaných v České republice, z nichž jmenujme alespoň medaili Bertholda Oppenheima, prvního rabína v Olomouci, medaili k výročí synagogy v Kolíně, medaili Muzea Šimona Adlera v Dobré Vodě u Hartmanic, medaili Františka Färbera z Kroměříže a medaili na paměť terezínských dětí; další medaile jsou připraveny k vydání v tomto roce.

Petr Haiman

ŽNO BRATISLAVA

Srdečne blahoželáme jubilantom, ktorí oslávia narodeniny v **januári**: pan Tomáš Ascher, nar. 18.1. – 73 rokov; pani Zuzana Bartová, nar. 8.1. – 75 rokov; pani Božena Beerová, nar. 5.1. – 83 rokov; pani Ing. Katarína Bendová, nar. 18.1. – 80 rokov; pani PhMr. Magda Frkalová, nar. 20.1. – 84 rokov; pani Eva Fundárková, nar. 27.1. – 75 rokov; pani Agneša Horská, nar. 17.1. – 85 rokov; pán Imrich Hrabovecký, nar. 22.1. – 86 rokov; pani Dr. Livia Hrozičková, nar. 27.1. – 94 rokov; pani Hana Kardošová, nar. 1.1. – 72 rokov; pani Katarína Lajčíaková, nar. 30.1. – 72 rokov; pani Denisa Nikodémová, nar. 28.1. – 73 rokov; pani Elena Poriezová, nar. 1.1. – 87 rokov; pán Peter Rován, nar. 11.1. – 60 rokov; pani Magda Stančíková, nar. 1.1. – 87 rokov; pani Edita Tauberová, nar. 16.1. – 86 rokov; pani Ing. Alžbeta Veselá, nar. 1.1. – 90 rokov; pani Eleonóra Vítková, nar. 2.1. – 80 rokov, a pani JUDr. Juliana Weiszová, nar. 6.1. – 55 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Naše rady po ťažkej chorobe opustili: pán Peter Robert vo veku 61 rokov a pani Ing. Ružena Radová vo veku 79 rokov. Pozostalým vyslovujeme hlbokú sústrasť.

ŽO BRNO

V **lednu** oslavujú narodeniny títo naši členové: pani Danuška Cupalová, nar. 19.1. – 77 let; pani Věra Dvorská, nar. 31.1. – 83 let; pani Bedřiška Felixová, nar. 17.1. – 74 let; pan Josef Fišer, nar. 7.1. – 73 let; pani Klára Hájková, nar. 8.1. – 32 let; pani Jana Konvalinová, nar. 17.1. – 26 let; pani Ruth Matiovská, nar. 30.1. – 78 let; pani Lenka Neumanová, nar. 7.1. – 28 let; pani Hedvika Rivalová, nar. 12.1. – 84 let; pan Richard Salzman, nar. 20.1. – 32 let, a pani Zuzana Wachtlová, nar. 25.1. – 89 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **lednu** oslavujú títo naši členové: pani Libuše Šancová, nar. 6.1. – 56 let; pani Pavla Kroupová, nar. 7.1. – 30 let; pan Váslav Tyrpak, nar. 8.1. – 47 let; pan Martin Nežval, nar. 12.1. – 51 let; pan Petr Pechan, nar. 13.1. – 58 let; pani Milena Paterová, nar. 9.1. – 82 let; pani Jana Walterová, nar. 19.1. – 26 let; pani Judita Kopřivová, nar. 19.1. – 58 let; pan David Chod, nar. 20.1. – 30 let; pan Jiří Velden, nar. 22.1. – 65 let; pani Kateryna Machek, nar. 24.1. – 39 let; pan Alexej Kirillov, nar. 24.1. – 19 let, a pani Nadá Michálková, nar. 28.1. – 53 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **lednu** se dožívá 88 let pani Dora Pešková, nar. 15.1. Do ďalších let přejeme hodně zdraví a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim **januárovým** jubilantom: pani PhMr. Žofia Spiegelová, nar. 13.1.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

– 91 rokov; pán Eugen Hirsch, nar. 31.1. – 89 rokov; pán Koloman Martinovič, nar. 2.1. – 87 rokov; pani Deborah Grossmannová, nar. 14.1. – 87 rokov, a pani Magdaléna Kmecová zo Spišskej Novej Vsi, nar. 28.1. – 84 rokov. Milým oslávencom srdečne blahoželáme a prajeme pevné zdravie a do ďalších rokov veľa elánu a dobrej pohody. *Ad mea veesrim šana!*

Dňa 12. decembra 2008 mala pohreb naša členka Judita Hirschová (58 rokov), ktorá zomrela po dlhoročnej chorobe. Na židovskom cintoríne v Košiciach sa s nebohrou rozlúčil a pohrebné bohoslužby vykonal pán rabín Josi Steiner. Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť. Zichrona livracha – nech je pamiatka na ňu požehnaná!

ŽO LIBEREC

V **lednu** oslavujú títo naši členové: pani Růžena Šlomovičová, nar. 11.1. – 84 let; pani Eva Křepelová, nar. 26.1. – 57 let, a JUDr. Petr Ptačevský, nar. 29.1. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO MICHALOVCE

Dňa 2. decembra zomrela vo veku 96 rokov naša najstarsia členka, pani Gizela Kleinová, rod. Grunfeldová. S nebohrou sme sa rozlúčili 3. 12. na našom židovskom cintoríne. Smutočný obrad s minjanom viedol košický rabín pan Josi Steiner.

ŽO OLOMOUC

V mesiaci **lednu** oslaví životní jubilea títo naši členové: pan Ing. Miloš Dobrý, nar. 31.1. – 86 let; pan Jiří Fišer nar. 7.1. – 73 let; pani Jarmila Látalová, nar. 19.1. – 65 let; pan JUDr. Petr Ritter, nar. 20.1. – 59 let; pani Hana Cvrkalová, nar. 24.1. – 62 let, a pan Rudolf Buxbaum, nar. 24.1. – 52 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **lednu** oslavujú narodeniny títo naši členové: pani Ingeborg Borošová, nar. 27.1. – 76 let; pani Dagmar Capinská, nar. 29.1. – 58 let; pan Jaromír Fuks, nar. 11.1. – 62 let; pani Milonka Golembiewská, nar. 11.1. – 84 let;

pan Emil Melichar, nar. 22.1. – 83 let; pani Dagmar Pavlíková, nar. 4.1. – 71 let; pani Soňa Sonková, nar. 6.1. – 82 let, a pani Mgr. Eva Strnadlová, nar. 6.1. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V mesiaci **lednu** oslaví narodeniny títo naši členové: pan Jiří Ornstein, nar. 19.1. – 72 let, a pani Marcela Šimandlová, nar. 20.1. – 67 let. Jubilantom přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **lednu** oslavujú narodeniny títo členové našej obce: pan Baruch Bernstein, nar. 22.1. – 85 let; pan Toman Brod, nar. 18.1. – 80 let; pan Imrich Feller, nar. 15.1. – 81 let; pani Alžběta Franková, nar. 18.1. – 91 let; pani Miriam Fuksová, nar. 23.1. – 80 let; pan Hanuš Gaertner, nar. 4.1. – 83 let; pan Zdeněk Herrmann, nar. 8.1. – 82 let; pan Jindřich Heřkovič, nar. 29.1. – 86 let; pani Hana Hil-dová, nar. 11.1. – 81 let; pani Věra Jurečková, nar. 13.1. – 86 let; pani Veronika Krutká, nar. 7.1. – 86 let; pani Eva Krupičková, nar. 1.1. – 82 let; pani Marianna Langerová, nar. 6.1. – 89 let; pani Edita Markvartová, nar. 12.1. – 88 let; pani Lisa Míková, nar. 31.1. – 87 let; pan Richard Müller, nar. 29.1. – 82 let; pani Markéta Pacovská, nar. 17.1. – 88 let; pani Zuzana Růžičková, nar. 14.1. – 82 let; pan Gustav Singer, nar. 21.1. – 95 let, a pan Zdeněk Taussig, nar. 11.1. – 86 let. *Ad mea veesrim šana!*

Se smutkem oznamujeme, že dne 2. prosince 2008 zemřela ve věku 92 let naše členka pani Magdaléna Fodorová. Pohřeb se konal na Novém židovském hřbitově ve Strašnicích.

ŽNO PŘEŠOV

V **januári** oslaví jubileum títo členovia židovskej komunity: pani Magda Weisová, nar. 20.1. – 87 rokov; pani Ing. Margita Eckhausová, nar. 20.1. – 51 rokov; pani Edita Tallová, nar. 15.1. – 91 rokov, a pán Bronislav Chudý, nar. 15.1. – 57 rokov. Všetkým oslávencom prajeme zo srdca *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **lednu** oslavujú narodeniny títo členové našej obce: slečna Martina Kirilaková, nar. 8.1. – 30 let; pan Jan Váňa, nar. 14.1. – 33 let; pani Lucie Rolko-Nová, nar. 5.1. – 44 let; pan Jiří Ryvola, nar. 16.1. – 42 let; pani Anna Mertová, nar. 17.1. – 41 let, a pani Dora Pešková, nar. 15.1. – 88 roků. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplotická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V mesiaci **lednu** oslaví své narodeniny pani Ing. Klára Hellerová a pan Ing. Miroslav Nebeský. Přejeme jim do dalších let hodně zdraví a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

MADOFF: RÁNA PRO ŽIDOVSKÉ FILANTROPY

Na podvody amerického židovského finančníka Bernarda L. Madoffa, který podle údajů vyšetřovatelů zpronevěřil na 50 miliard dolarů, doplatila kromě amerických a evropských bank a jednotlivců spousta židovských filantropických organizací. Madoff vedl elektronickou burzu Nasdaq Sock Market, která je jedním z hlavních organizátorů trhu cenných papírů v USA, a založil vlastní poradenskou společnost Investment Securities. Jeho zpronevěry ohrožily například programy na cesty dospívajících dětí do Izraele (tzv. *birthright Israel*), práci řady židovských škol a charitativních organizací (mj. Jad Sara, izraelské dobrovolnické organizace na pomoc potřebným), Židovského lékařského střediska na Long Islandu i soukromých nadací (např. Stevena Spielberga či Elieho Wiesela), jejichž majetek mu byl svěřen k investicím. Celková škoda, již utrpěly židovské filantropické organizace, je zatím odhadována na 600 milionů až 1 miliardu dolarů. „Nejhorší na tom celém je, že pomoc potřebným zneužil jeden z našich lidí,“ komentoval situaci Jonathan Sarna z Brandeisovy univerzity. „Je zřejmé, že na židovskou komunitu se teď lidé budou dívat jinak.“

ŽIDÉ A MUSLIMOVÉ PROTESTUJÍ

V půlce prosince se do pařížských ulic společně vydalo asi sto Židů a muslimů, aby protestovali proti znesvěcení více než pěti set muslimských a zhruba dvaceti židovských hrobů. Došlo k němu v muslimské sekci francouzského národního vojenského hřbitova poblíž Arrasu: neonacisté zde posprejovali náhrobky nápisy, jež urážejí proroka Muhammada a francouzského ministra spravedlnosti, který je původem ze severní Afriky, a sousedící židovské hroby. Na stejném hřbitově řádili v posledních dvou letech už dvakrát. Protestní pochod zorganizovala Společnost židovsko-muslimského přátelství. Rasistický vandalismus odsoudili také reprezentanti obou komunit a političtí představitelé, včetně prezidenta Sarkozyho. Policie po pachatelích dosud pátrá.

IRVING VE ŠPANĚLSKU

Známý revizionista a popírač holocaustu David Irving navštívil nedávno Madrid a Barcelonu. V obou městech pronesl projevy, v nichž hájil své teorie nacistické genocidy, především tezi, že o vyvražďování Židů nevěděl Hitler. V Barceloně mu v neonacistickém knihkupectví naslouchalo asi dvacet příznivců, zatímco před obchodem se shromáždilo sto lidí, kteří proti jeho přítomnosti protestovali. Irvingovu řeč na příkaz místního prokurátora nahrávala po-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Zaběr z filmu *Valčík s Baširem* (str. 9).

licie, aby ho v případě, že by hájil genocidu či ponoukal k rasovému násilí, zatkla. Připomeňme, že zatčen byl již roku 2005 v Rakousku a odsouzen na tři roky vězení; z něj byl propuštěn předčasně v prosinci 2006.

O PROCESECH S NACISTY V USA

Kriminální oddělení amerického ministerstva spravedlnosti, jež se zabývá případy bývalých nacistů, kteří po skončení druhé světové války přijeli do USA, zpřístupní své svazky. Jedná se zhruba o sto procesů s nacistickými válečnými zločinci za uplynulých třicet let; dohromady tvoří jeden z nejrozsáhlejších současných materiálů v angličtině o soudech s nacisty. Záznamy z vyšetřování vyjdou ovšem jen ve třech výtiscích jako několika-svazková publikace. Jednu získá Památník obětí a bojovníků šoa Jad vašem v Jeruzalémě, druhou washingtonské Muzeum holocaustu, poslední zůstane na ministerstvu.

... A V NĚMECKU

Odhaduje se, že po druhé světové válce spojenecké vojenské soudy usvědčily asi 5000 nacistických zločinců, 800 z nich popravily, většinou v Německu nebo v Rakousku. Nejznámější procesy se konaly v Norimberku a v Dachau; bývalé okupované země soudily zločince samostatně, především Sovětský svaz. V Německu nedávno vydali studii, jež se zabývá soudy s dalšími nacistickými zločinci v Německu v letech 1945 až 2005. Konstatuje, že v tom-

to období byla zahájena příprava 36 000 procesů s 172 000 osobami, což je jistě úctyhodné číslo. Jenže: devět z deseti podezřelých se před soud nikdy nedostalo. Nakonec bylo souzeno jen 14 000 lidí a usvědčeno a odsouzeno 6656 Němců.

Z těchto odsouzených bylo 90 % shledáno vinnými za zločiny, kterých se dopustili v Německé říši (většinou během křišťálové noci); za zločiny v koncentračních táborech z nich bylo souzeno jen 9 %. Z účastí na vyvražďování Židů bylo usvědčeno pouze 500 Němců a jen 204 z nich bylo odsouzeno za vraždu. Ti, kdo byli shledáni vinnými, dostali většinou lehké tresty: třetina byla poslána do vězení na méně než rok, jen devět procent bylo odsouzeno na více než pět let a 166 nacistů dostalo doživotí. Šestnáct osob bylo odsouzeno k trestu smrti, jen čtyři z nich byli popraveni, ostatním byl trest změněn na doživotí a jeden uprchl. Během šedesátých let se konalo více procesů než v letech padesátých, zřejmě pod vlivem soudu s Adolfem Eichmannem.

CESTA NA KONEC TISÍCLETÍ

Na základě románu slavného současného izraelského spisovatele A. B. Jehošua vznikla roku 2005 stejnojmenná opera. Libreto napsal sám autor, hudbu složil izraelský skladatel původem z Gruzie Josef Bardanašvili. Dílo je nyní znovu uvedeno v rámci oslav 20. výročí vzniku Izraelské opery a nastudoval je dirigent David Stern (syn legendárního houslisty). A. B. Jehošua je s výsledkem spokojený: „Přál bych to každému autorovi. Je to úplně něco jiného, než když vaši knihu zfilmují, je to prostě nádhera!“ Stern v díle, které se zabývá složitým vztahem mezi sefardskou a aškenázkou komunitou, zdůrazňuje jeho humorné satirickou notu. **am**

חַדְשׁ יְרוּחוּ חֹדֶשׁ
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 12. 2008. **Cena 15 Kč**